

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

Warszawa, październik 2009

Migracje zarobkowe i powrotne w Polsce oraz w województwie warmińsko – mazurskim

Projekt „Powrót do domu – psychospołeczne mechanizmy adaptacyjne migrantów powrotnych z terenów województwa warmińsko-mazurskiego”
współfinansowany przez Unię Europejską w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego.
Projekt jest realizowany w ramach umowy podpisanej
z Wojewódzkim Urzędem Pracy w Olsztynie

Realizator
projektu

Powrót
do domu

Wstęp.....	3
1. Migracje – definicje, typy, skala	5
1.1 Najnowsze trendy w podejściu do migracji	6
1.2 Trudności w szacowaniu skali migracji	9
1.3 Skala migracji w Polsce.....	10
1.4 Charakterystyka współczesnych migracji Polaków	14
1.5 Migracje powrotne.....	18
1.5.1 Trudności w szacowaniu skali zjawiska.....	19
1.5.2 Próba określenia skali zjawiska migracji powrotnych/ cyrkulacji	22
1.5.3 Struktura powrotów	23
1.6 Podsumowanie.....	25
2. Mechanizmy i programy adaptacyjne	27
2.1. Mechanizmy	27
2.2. Programy adaptacyjne	31
2.2.1. PROGRAM POWROTY (http://www.powroty.gov.pl).....	32
2.2.2. PROGRAM EURES (http://www.eures.praca.gov.pl).....	34
2.2.3. PROGRAM POWROTY/HOMING (http://www.fnp.org.pl)	35
2.3. Podsumowanie.....	36
3. Migracje w województwie warmińsko-mazurskim	38
3.1. Specyfika regionu.....	38
3.2. Skala migracji w regionie	39
3.3 Migracje wewnętrzne	41
3.4 Migracje zagraniczne	43
3.5 Migracje zarobkowe i powrotne.....	44
3.6 Prognozy migracyjne dla województwa warmińsko-mazurskiego.....	45
3.7 Programy adaptacyjne	46
3.8 Podsumowanie	47
4. Wnioski końcowe.....	49
5. Literatura cytowana:	53
6. Załączniki	55

Wstęp

Niniejszy raport stanowi podsumowanie I etapu działań w projekcie "Powrót do domu - psychospołeczne mechanizmy adaptacyjne migrantów powrotnych z terenu województwa warmińsko-mazurskiego" współfinansowanego ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego. Projektu realizowanego w ramach umowy podpisanej z Wojewódzkim Urzędem Pracy w Olsztynie.

Celem merytorycznym tego etapu działań, podjętych w ramach zadania: „Kwerenda i wywiady eksperckie”, była diagnoza sytuacji migracji oraz powrotów na terenie woj. warmińsko-mazurskiego na podstawie materiałów zastanych oraz wywiadów eksperckich. Celem badawczym było zaś przygotowanie badania jakościowego - określenie kryteriów rekrutacyjnych (większej trafności doboru respondentów) oraz sformułowanie pytań do scenariuszy wywiadów indywidualnych i grupowych.

Niniejszy raport powstał w oparciu o materiały zastane (dane statystyczne BAEL, GUS, analizę literatury przedmiotu – patrz „Literatura cytowana” w niniejszym raporcie) oraz informacje pozyskane w ramach pięciu wywiadów z ekspertami. Naszymi rozmówcami byli eksperci ds. migracji - pracownicy naukowci badający kwestię migracji zarobkowych oraz powrotnych (w tym autor programu „Powroty”), związani z: Ośrodkiem Badań nad Migracjami, Uniwersytetem Warszawskim, Szkołą Wyższą Psychologii Społecznej oraz Biurem Rzecznika Praw Obywatelskich.

Raport składa się z trzech głównych części:

- Pierwsza część dotyczy problematyki migracji ogólnie. Nie tylko przybliża obecnie obowiązujące definicje migracji, ale też pokazuje skalę i charakter współczesnych migracji Polaków, w tym migracji powrotnych.

-
- Druga część raportu pokazuje na jakie problemy natury psychospołecznej narażone są osoby migrujące oraz w jaki sposób obecnie istniejące programy adaptacyjne starają się na te problemy odpowiedzieć.
 - Trzecia część raportu przybliżyła sytuację w województwie warmińsko-mazurskim. Przedstawia dane statystyczne i komentarze ekspertów dotyczące skali, specyfiki i tendencji migracyjnych w województwie warmińsko-mazurskim.

1. Migracje – definicje, typy, skala

Mówiąc o migracjach należy przede wszystkim podkreślić istotność problemu: migracje ludności kształtują potencjał demograficzny danego regionu i są czynnikiem, który, obok urodzeń oraz zgonów, decyduje o tempie przyrostu lub spadku liczby ludności, a także o jej rozmieszczeniu.

Migracje – przemieszczanie się osób między miejscowościami prowadzące do stałej lub czasowej, ale długookresowej zmiany miejsca zamieszkania (J. Holzer *Demografia*)

Dostępne materiały pokazują, że dotychczas migracje analizowano, biorąc pod uwagę przede wszystkim przyczyny migracji, czas trwania oraz kierunek. Podział migracji ze względu na wyróżnione kryteria przedstawia się następująco:

A) Przyczyny:

- ekonomiczne – np. podjęcie pracy, poprawa sytuacji finansowej, tzw. migracje zarobkowe;
- pozaekonomiczne – np. nauka, sprawy rodzinne.

B) Czas trwania:

- krótkookresowe (przebywanie poza miejscem zamieszkania poniżej 1 roku);
- długookresowe (przebywanie poza krajem miejscem zamieszkania 1 rok i dłużej). Do migracji długookresowych zalicza się także wyjazdy za granicę (przyjazdy z zagranicy) na pobyt stały.

C) Kierunek migracji:

- migracje wewnętrzne – przemieszczanie się w obrębie kraju na pobyt stały lub czasowy. W ramach migracji wewnętrznych ludności rozróżnia się:
 - ruch międzywojewódzki, czyli przemieszczenia ludności z jednego województwa do innych;

- ruch wewnątrzwojewódzki, tj. zmiany miejsca zamieszkania osób w granicach tego samego województwa.
- migracje zewnętrzne/ zagraniczne, czyli wyjazdy poza granicę kraju zamieszkania (emigracja) oraz przyjazdy do danego kraju (imigracja).

1.1 Najnowsze trendy w podejściu do migracji

Coraz częściej jednakże przytoczone wyżej typologie nie oddają, zdaniem ekspertów, specyfiki migracji ostatnich lat. Mówią oni o nowym spojrzeniu na kwestię migracji, które zmieniają się wskutek przemian kulturowych oraz tych, związanych ze stylem życia i pracy:

[...] Co to emigracja, dzisiaj prawie nikt nie wie. Myślę, że z punktu widzenia przemian kulturowych, istnieje płynna granica między cyrkulacją na granicy polsko-rosyjskiej, a migracjami do krajów zachodnich. Jest migracja i jest cyrkulacja.

Ekspert 4

Można mówić np. o migracjach na pobyt stały. Tylko problemem jest, co to znaczy na pobyt stały, ponieważ nie ma takiej definicji, bo nie wiemy do końca, która jest na pobyt stały. Czasowe to określenie ogólne. Czasowe to na ile? 2 miesiące, 10 lat? Są krótkookresowe i długookresowe cyrkulacje.

Ekspert 3

Z tego względu **obecnie mówi się raczej o cyrkulacji i mobilności, aniżeli emigracji, według rozumienia dawnych definicji** (wyjazd na stały pobyt do innego kraju, województwa). Obecna rzeczywistość oparta na „płynności”, ruchu, wymusza zmiany w definiowaniu migracji (i emigracji w szczególności). Jak wskazał jeden z naszych rozmówców:

*Jest takie zdanie, które powiem po angielsku. Zawsze je cytuję, kiedy naukowcy się spierają na temat migracji osiedleńczej. I to zdanie brzmi tak: *There's nothing more permanent than a temporary migrant*. Czyli nie ma nic bardziej stałego niż migrant czasowy. Ja naprawdę jestem zwolennikiem tej tezy.*

Ekspert 2

Generalnie jest w Europie i na świecie taka teza o rosnącej roli migracji cyrkulacyjnej. Nie ma już tak jak było kiedyś: wyjazd do innej części świata był raz i na dobre. Kiedyś wyjazd łączył się z paszportem, ściąganiem rodziny, nie było powrotu, bo powrócenie groziło tym, że się już nie wyjedzie. Obecnie tego nie ma i ruchliwość cyrkulacyjna jest niewątpliwie wzmożona.

Ekspert 2

Powyższa wypowiedź ukazuje zmiany, jakie dokonują się w zakresie definiowania migracji, do której coraz częściej wprowadza się element mobilności, niestałości. Sytuacja ta generuje pewne trudności w utrzymaniu jednolitej definicji migracji, która obecnie, zdaniem ekspertów, zmienia się w sposób dość radykalny.

Eksperci szczególnie podkreślają zmiany, jakie nastąpiły w wyniku transformacji systemowej i ich wpływ na przepływ ludności. Pojawił się nowy typ migracji tzw. migracja niepełna, w którą wpisuje się migracja sezonowa, ale też długookresowa migracja nielegalna. Charakterystyczną cechą tej migracji jest **zarabianie w kraju, do którego się emigrowało a wydawanie w kraju ojczystym.**

W okresie transformacji systemowej zrodził się w Polsce typ migracji, który nie do końca wpisywał się w tę typologię. Nowy typ nazwano emigracją niepełną. Jej specyficzną formą była migracja sezonowa, ale ona najczęściej była emigracją legalną. Natomiast emigracja niepełna była emigracją z kraju najczęściej średniookresową albo długookresową i wiązała się z tym, że emigrant wyjeżdżał na wizie turystycznej i przebywał za granicą dłużej, niż ta wiza obowiązywała. Czyli najczęściej był to emigrant nielegalny, który pracował w podrzędnym segmencie na rynku pracy kraju przyjmującego. To okazało się być zjawiskiem absolutnie masowym w latach 90-tych. Plus emigracje sezonowe, które są jakby jedną z form tej emigracji niepełnej. Emigracja niepełna charakteryzowała się byciem tam, a życiem tu. Czyli ja tam zarabiam, a pieniądze wydaję tu, nie przenoszę swojego gospodarstwa domowego, nie nawiązuję kontaktu ze społeczeństwem kraju przyjmującego, nie mam żadnego interesu żeby się tam integrować [...] Ten specyficzny typ wychodził poza emigrację sezonową legalną i był dłuższy, bo często powyżej 6 miesięcy, nawet często powyżej roku i nie wiązał się ze zjawiskiem cyrkulacji, czyli ludzie nie wracali, tylko te 6 czy 12 miesięcy tam przebywali.

Ekspert 1

Eksperci mówią też o migracjach płynnych:

Dzisiaj obserwujemy nowy typ emigracji mającej charakter emigracji poakcesyjnej. Jest on bardzo widoczny, bo zniesiono restrykcje w dostępie do rynków pracy. Jeszcze w pełni nie zostało to nazwane i określone, choć badacze nieśmiało zaczynają tę emigrację określać jako emigrację płynną. Ta płynność polega na takiej intencjonalnej nieprzewidywalności i to było zwłaszcza widoczne na Wyspach Brytyjskich, kiedy te rzesze młodych ludzi, choć nie tylko młodych, migrowały bez skonkretyzowanych planów. Jak będzie praca, to będę tam, a jak nie będzie pracy, to wyjadę do innego kraju albo wrócę do Polski. Nie było już tego sztywnego planu, bo nie było tych obostrzeń, nie ma już pozwoleń na pracę, konieczności regulowania swojego statusu poza takim swoistym meldunkiem w niektórych krajach. I dlatego rynek brytyjski przyjął migrantów zdolnych do tego, by nie planować swojego życia.

Ekspert 1

Warto również zwrócić uwagę na wypowiedzi niektórych ekspertów mówiące o nowym podejściu do migracji wewnętrznych w definicjach obowiązujących w UE:

- W definicjach unijnych pojęcie migracji wewnętrznych można stosować zarówno w odniesieniu do przemieszczania się w obrębie krajów UE, jak też w obrębie danego kraju (np. z województwa do województwa).
- Migracje zewnętrzne natomiast odnoszą się do napływu z krajów spoza UE.

Przyjmijmy dla potrzeb niniejszego opracowania następujące definicje:

- **Mobilność przestrzenna** (ang. spatial mobility) - przemieszczenia ludności między jednostkami terytorialnymi; główne jej formy to migracja i cyrkulacja, przy czym migracja związana jest ze względnie trwałą zmianą miejsca zamieszkania, a cyrkulacja – nie. *Źródło: Biuletyn Migracyjny, sierpień 2005, 2, s.8*
- **Cyrkulacja** (ang. circulation) - przemieszczenia terytorialne nie związane ze względnie trwałą zmianą miejsca zamieszkania; jest elementem mobilności przestrzennej. *Źródło: Biuletyn Migracyjny, sierpień 2005, 2, s.8*
- **Migracja niepełna** (ang. incomplete migration) - jest szczególnym przypadkiem cyrkulacji, prowadzącym do zatrudnienia za granicą zwykle krótkotrwałego, zwykle nieformalnego i zwykle podejmowanego na tzw. wtórnym (podrzędnym) rynku pracy; z zasady jest odbywana przez osobę migrującą w pojedynkę, z intencją jak najszybszego połączenia się z pozostałymi członkami rodziny pozostawionymi w kraju. *Źródło: Biuletyn Migracyjny, sierpień 2005, 2, s.8*

1.2 Trudności w szacowaniu skali migracji

Skala migracji jest trudna do oszacowania. Precyzyjne określenie skali migracji wynika z trudności w określeniu charakteru współczesnej mobilności, z mieszania się różnych typów migracji, ale także z tego, że dane dotyczące migracji odczytywane są pośrednio z informacji o zameldowaniach/ wymeldowaniach GUS, informacji na temat aktywności ekonomicznej ludności BAEL.

Trudne do zdefiniowania jest to czy ktoś jest emigrantem, czy nie. Czy należy brać pod uwagę to, jak często jest w domu? Ktoś, kto jest co dwa tygodnie w domu czy może ktoś, kto trzy miesiące jest tam, trzy miesiące tu?

Ekspert 4

Główne powody utrudniające oszacowanie skali migracji, to: praca wielu Polaków w szarej strefie, cyrkulacyjny charakter migracji, błędne rozumienie pojęć stosowanych do opisu migracji oraz sumowanie się liczby migrantów sezonowych:

- Praca w tzw. „szarej strefie” - wielu Polaków wyjeżdżających za granicę, nie zgłasza tego faktu, nie rejestruje się, a aktualne dane bazują najczęściej na rejestrze zameldowań i wymeldowań;
- W większym stopniu występują krótkoterminowe formy mobilności – bardziej cyrkulacja niż osiedlanie się (coraz rzadziej występują migracje jednorazowe związane ze zmianą stałego miejsca zamieszkania);
- Błędne rozumienie pojęć zasobu i strumienia (tzw. napływu) migracji. Przykładowo Brytyjczycy rejestrując pewną liczbę emigrantów z Polski, rejestrują strumień (zwłaszcza, że brytyjski system *Worker Registration Scheme* notuje fakt napływu). Na tej podstawie nie można jednak szacować liczby migrantów (zasób), gdyż nie wiemy, co dzieje się z tymi osobami po rejestracji. Część z nich może być już z powrotem w Polsce;
- Sumowanie liczby migrantów sezonowych - np. tych wyjeżdżających rokrocznie do Niemiec. Otrzymuje się w ten sposób nawet liczbę 3 mln emigrantów. Zapomina się przy tym, że migracje do Niemiec mają charakter

sezonowy, co oznacza częste, krótkotrwałe wyjazdy w tym samym roku. Sumując ten strumień migracji liczymy więc te same osoby.

Źródło: Kaczmarczyk P., Turowicz J. (red.), Współczesne procesy migracyjne w Polsce, a aktywność organizacji pozarządowych w obszarach powiązanych z rynkiem pracy, FISE, Warszawa 2007

Na powyższe problemy z szacowaniem skali migracji zwracają uwagę również nasi eksperci, którzy w trakcie prowadzonych badań napotykają na te same trudności. Podkreślają, że **nie istnieje prawidłowy sposób rejestracji migracji**. W danych spisowych istnieją duże braki:

Problem polega na tym, że nie ma administracyjnego sposobu rejestracji migracji. Mieszkają gdzie indziej, są zameldowani gdzie indziej. Nie jest prowadzona rejestracja przekroczeń granicy. Tego typu danych nie ma. Dane wpisowe są danymi które mają swoją wartość, ale nie rejestrują wszystkiego. Ponadto dane ze spisu z 2002 roku są już nieaktualne, a kolejny będzie dopiero w 2011.

Ekspert 3

Bardzo dużo [osób wyjeżdża] na Wyspy Brytyjskie, od miliona do dwóch, trudno powiedzieć. Jeśli chodzi o inne kraje, jest tego mniej, ale też w ogóle szacunki są małe. Dane spisowe są niepełne, często Polacy pracują w szarej strefie, również dane zagraniczne są niepełne. Można zbierać z różnych źródeł i komponować. Wychodzenie od wartości jest bardzo trudne.

Ekspert 3

Dodatkowym utrudnieniem w szacowaniu skali zjawiska migracji jest ich cyrkulacyjny, a w związku z tym niestały (trudny do opisu statystycznego) charakter, co podkreślają eksperci:

Trudne jest pytanie o skalę migracji Polaków. Wiadomo mniej więcej o sezonowych do Niemiec, są legalne od początku lat 90-tych. To umowy oficjalne, kiedyś międzypaństwowe, dziś są rejestrowane. Takich migracji jest mniej więcej od 200 do 300 tysięcy. Trzy cztery tygodnie, ale można jeździć dwa razy w roku.

Ekspert 3

1.3 Skala migracji w Polsce

- Dane rejestrowe: 353 tys. migrantów łącznie w latach 1990-2005
- Dane spisowe (**ok. 2% populacji**):
 - Mikrosпис 1995r.: 900 tys. osób czasowo za granicą;

- Narodowy Spis Powszechny 2002r.: 786 tys. osób czasowo za granicą.
- Szacunek GUS (2007):
 - Populacja Polski: 38,2 mln (stan na 1 stycznia 2007r.);
 - Z tego poza granicami kraju dłużej niż 2 miesiące: 1 950 tys. osób.
 - Odpływ netto w okresie 1 maja 2004r. – 1 stycznia 2007r.: 1 120 tys. osób (z czego 1 070 tys. czasowo a 50 tys. na stałe);
 - W okresie poakcesyjnym „odpływ” około 2,8% populacji.

Źródło: Kaczmarczyk P., Sokólski M., Współczesne migracje z i do Polski. Szanse i zagrożenia, Ośrodek Badań nad Migracjami UW, Zespół Doradców Strategicznych Prezesa RM, 23 kwietnia 2008

Jak wynika z przedstawionych szacunków, od momentu przystąpienia Polski do Unii Europejskiej, nie mniej niż 3 mln naszych rodaków przynajmniej przez krótki czas pracowało lub obecnie pracuje za granicą. Ogromna większość z nich była lub jest zatrudniona w którymś z krajów należących do UE. *Źródło: Rogulska B., Praca Polaków za granicą - komunikat z badań, Centrum Badania Opinii Społecznej, Warszawa 2007.*

Z badań prowadzonych przez Centrum Badania Opinii Społecznej wynika, że co dziesiąty dorosły Polak deklaruje, że w ciągu ostatnich 10 lat (badania z marca 2007r.) podejmował pracę za granicą. Z badań tych wynika, że najczęściej osób wyjeżdżało za granicę do pracy z województw opolskiego i zachodniopomorskiego, a w dalszej kolejności – z lubelskiego, dolnośląskiego oraz podkarpackiego. Stosunkowo najrzadziej pracowali za granicą mieszkańcy województw: warmińsko-mazurskiego, mazowieckiego oraz śląskiego.

CBOS

Województwa	Odsetki osób, które w ciągu ostatnich 10 lat pracowały za granicą
Ogółem	10
Opolskie	16
Zachodniopomorskie	16
Lubelskie	15
Dolnośląskie	14
Podkarpackie	13
Świętokrzyskie	12
Lubuskie	12
Podlaskie	12
Kujawsko-pomorskie	12
Małopolskie	11
Wielkopolskie	9
Pomorskie	9
Lódzkie	8
Śląskie	7
Mazowieckie	7
Warmińsko-mazurskie	6

Źródło: Rogulska B., *Praca Polaków za granicą - komunikat z badań*, Centrum Badań Opinii Społecznej, Warszawa 2007.

Najczęściej miało to miejsce w okresie, kiedy Polska była już członkiem Unii Europejskiej, a więc po 1 maja 2004 roku – 46% osób z tej grupy (5% ogółu badanych) deklaroowało, że wyjechało do pracy już po akcesji, a 21% (2% ogółu) – jeszcze przed nią, ale kontynuowało pracę po przystąpieniu naszego kraju do UE. Niemal jedna trzecia (31% ogółu) pracowała za granicą, ale jeszcze przed 1 maja 2004 roku. W ciągu ostatnich 10 lat pracowało za granicą co najmniej 2 mln 800 tys. obywateli naszego kraju (nie licząc tych, którzy obecnie przebywają na obczyźnie). **Po wejściu Polski do Unii Europejskiej, a więc w ciągu ostatnich 5 lat, liczba Polaków pracujących za granicą sięgnęła niemal 2 milionów.**

Według najnowszych analiz GUS szacuje się, że w końcu 2008 roku poza granicami Polski przebywało czasowo ok. 2 210 tys. mieszkańców naszego kraju,

tj. o 60 tys. mniej niż w 2007 roku (ok. 2 270 tys.), przy czym ponad 1887 tys. osób przebywało w Europie (ok. 1 925 tys. w 2007 roku). Zdecydowana większość – ok. 1 820 tys. – emigrantów z Polski przebywała w krajach członkowskich UE, liczba ta zmniejszyła się o 40 tys. w stosunku do 2007 roku. Spośród krajów UE, najwięcej osób przebywało w Wielkiej Brytanii (650 tys.), Niemczech (490 tys.), Irlandii (180 tys.) i Holandii (108 tys.). *Źródło: Informacja o rozmiarach i kierunkach emigracji z Polski w latach 2004 – 2008. GUS, Departament Badań Demograficznych.*

Eksperci, wyjaśniając ten spadek liczby migracji, twierdzą, że prawdopodobnie potencjalni emigranci obawiali się trudności w znalezieniu pracy za granicą i rzadziej podejmowali decyzję o wyjeździe z kraju, jednocześnie osoby przebywające już za granicą próbowały przetrwać na emigracji, także poprzez przemieszczenie się do innych krajów. W rezultacie liczba osób przebywających czasowo za granicą w końcu 2008 r. zmniejszyła się w stosunku do roku poprzedniego. Spadek ten dotyczył głównie liczby osób przebywających w Wielkiej Brytanii, Irlandii i w Stanach Zjednoczonych. Szacuje się, że liczba Polaków przebywających w Niemczech pozostała na tym samym poziomie, wzrosła natomiast liczba Polaków w Holandii. *Źródło: Informacja o rozmiarach i kierunkach emigracji z Polski w latach 2004 – 2008. GUS Departament Badań Demograficznych.*

Należy podkreślić, że mimo zaobserwowanego spadku, liczba polskich emigrantów w krajach UE w 2008 r. była ponad dwukrotnie większa w stosunku do początkowego okresu naszego członkostwa w UE. *Źródło: Informacja o rozmiarach i kierunkach emigracji z Polski w latach 2004 – 2008. GUS, Departament Badań Demograficznych.*

Ponadto, zdaniem ekspertów, widoczne jest zróżnicowanie nasilenia zjawiska migracji w skali kraju. Zwiększa się migracja w regionach, w których wcześniej migracje występowały w niewielkim stopniu:

W regionach, gdzie skala migracji kiedyś była mniejsza, to teraz ta skala jest duża: Mazury, Dolny Śląsk. Podlasie już nie. Lubelskie, podlaskie, podkarpackie, małopolskie - tam jest teraz większa fala powrotna.

Ekspert 4

ODPOWIEDZI OSÓB, KTÓRE PRACUJĄ LUB W OSTATNICH DZIESIĘCIU LATACH PRACOWAŁY ZA GRANICĄ

Województwa	Odsetki osób deklarujących, że w ciągu ostatnich 10 lat pracowali za granicą	Odsetki osób deklarujących, że obecnie pracują za granicą
Ogółem	9,5	0,9
Opolskie	19,6	2,2
Podkarpackie	14,6	1,1
Podlaskie	14,2	0,2
Zachodniopomorskie	14,0	2,4
Dolnośląskie	12,1	1,0
Lubelskie	11,2	0,2
Lubuskie	10,7	1,3
Małopolskie	10,3	1,4
Świętokrzyskie	10,2	0,2
Kujawsko-pomorskie	10,1	0,9
Warmińsko-mazurskie	8,2	0,9
Pomorskie	7,4	1,1
Mazowieckie	7,3	0,6
Lódzkie	7,0	0,6
Wielkopolskie	6,2	0,9
Śląskie	5,9	0,9

Źródło: Doświadczenia i plany dotyczące pracy za granicą. Komunikat z badań: warunki życiowe społeczeństwa polskiego: problemy i strategię. CBOS, Warszawa 2008.

1.4 Charakterystyka współczesnych migracji Polaków

Generalnie dominują migracje zagraniczne zarobkowe, czyli takie, których głównym motywem jest czynnik ekonomiczny. Wskazują na to aktualne dane Badania Aktywności Ekonomicznej Ludności (BAEL): **około 80% wszystkich osób przebywających czasowo za granicą to osoby podejmujące pracę zarobkową.**

Również analizy realizowane m.in. w Ośrodku Badań nad Migracjami potwierdzają w sposób jednoznaczny, iż motyw ekonomiczny to najważniejszy

powód współczesnej mobilności Polaków. Źródło: Kaczmarczyk P., Turowicz J. (red.), *Współczesne procesy migracyjne w Polsce, a aktywność organizacji pozarządowych w obszarach powiązanych z rynkiem pracy*, FISE, Warszawa 2007.

Cechą charakterystyczną zagranicznych migracji zarobkowych jest **praca poniżej kwalifikacji**. Migranci decydują się na czasową degradację w hierarchii społecznej. Nikt tego nie komentuje, jest na to cicha akceptacja społeczności imigranckiej. Również polityka państw przyjmujących (np. Wielka Brytania) nie ułatwia imigrantom podnoszenia kwalifikacji czy zdobywania doświadczenia.

Migracje zagraniczne są bardziej masowe. Takiemu migrantowi zagranicznemu, który jest w grupie osób pracujących w taki sam sposób, wydaje się, że jak wykonuje w kraju migracji pracę poniżającą to to uchodzi, nie jest dostrzegane. Emigracja wewnętrzna nie wiąże się w początkowej fazie z tą różnicą, ale nadzieją na robienie czegoś bardziej ciekawego.

Ekspert 4

Znamienny dla zagranicznych migracji zarobkowych jest również ich cyrkulacyjny charakter. Cecha ta znalazła potwierdzenie u naszych ekspertów:

Wielu z nich jednak nie traktuje emigracji jako na zawsze. Co jest istotne: oni zawsze mówią, że oni wrócą, że to jest na chwilę.

Ekspert 4

Dostępne wyniki badań wskazują, że obecnie **większym potencjałem emigracyjnym charakteryzują się regiony mniej zurbanizowane**.

- Duże miasta Polski opuszcza stosunkowo mniejszy odsetek ludności, co wiąże się niewątpliwie z mniejszą stopą bezrobocia i wyższym wskaźnikiem zatrudnienia w dużych aglomeracjach miejskich;
- Istotne znaczenie mają także sieci migracyjne, co w sposób szczególny odnosi się do niektórych regionów wiejskich i małych miast.

Po wejściu Polski do UE najwięcej osób wyjeżdżało za granicę do pracy z województw: opolskiego i zachodniopomorskiego, w dalszej kolejności – z lubelskiego, dolnośląskiego oraz podkarpackiego. **Stosunkowo najrzadziej pracowali za granicą mieszkańcy województw: warmińsko-mazurskiego,**

mazowieckiego oraz śląskiego. Źródło: Rogulska B., *Praca Polaków za granicą - komunikat z badań, Centrum Badania Opinii Społecznej, Warszawa 2007.*

Ważne kierunki migracyjne ostatnich lat:

- Najwięcej wiadomo o Polakach w Wielkiej Brytanii i Irlandii. O ile jeszcze niedawno głównym kierunkiem wyjazdów zarobkowych były Niemcy, o tyle obecnie najczęściej Polaków pracuje w Wielkiej Brytanii. Krajem, który – proporcjonalnie do ogółu ludności miejscowej – przyjął największą liczbę imigrantów z UE-8 jest Irlandia. W Irlandii w okresie od maja 2004 do lutego 2006 roku obywatelom polskim wydano blisko 105 tysięcy numerów PPS, co jest warunkiem uzyskania legalnego zatrudnienia w tym kraju.
- Ważne kierunki migracyjne to również: Islandia, Niemcy, Szwecja. Źródło: Wiśniewski J., Duszczyk M., *Emigrować i wracać. Migracje zarobkowe Polaków po 1 maja 2004 roku, Instytut Spraw Publicznych, Wrzesień 2006.*

Obraz współczesnego polskiego migranta

Eksperti podkreślają, że aktualnie **obniżył się wiek osób migrujących.**

Częściej wyjeżdżają mobilne osoby bez zobowiązań:

Nowe jest to, że obecnie więcej osób wyjeżdża w takiej fazie swojego życia, kiedy nie ma jeszcze zobowiązań, związków potwierdzonych, dzieci. Jest sporo osób, które pod wpływem migracji rezygnują ze związków. Wyjeżdżają i zrywają.

Ekspert 4

Coraz więcej wśród migrantów jest osób, które nie mają jeszcze osadzenia na lokalnym rynku pracy (wyjeżdżają absolwenci szkół, bez doświadczenia zawodowego):

Wiek emigranta się obniża. Migrują coraz młodsi. W prowadzonych na Opolszczyźnie badaniach okazało się, że mnóstwo osób w ogóle nie wchodzi tam na rynek pracy, bo po ukończeniu edukacji migruje.

Ekspert 3

Dosyć istotną zbiorowością są absolwenci szkół ponadpodstawowych i wyższych, którzy bez doświadczenia na polskim rynku wyjeżdżają za granicę. Ilościowo istotne zjawisko. Jest skorelowane ze zmianami, które przyszyły po 1 maja 2004 i dostępem do brytyjskiego rynku pracy - można od razu po ukończeniu szkoły opuścić kraj.

Ekspert 4

Wyraźnie widać związek pomiędzy wykształceniem a podejmowaniem decyzji o migracji w ogóle i kierunkach migracji.

Migranci są **coraz lepiej wykształceni** – choć należy zaznaczyć, że nie przekłada się to na rodzaj podejmowanych prac – nadal większość podejmuje jednak prace poniżej kwalifikacji:

Jeśli chodzi o wykształcenie to obecnie migrują na ogół lepiej wykształceni (na początku lat 90-tych byli to raczej słabiej wykształceni) [...] Trzeba zauważyć, że choć w tej chwili młodzi ludzie migrują, to nie znaczy, że wykonują oni prace, wymagające odpowiednich kwalifikacji – to nie. Nadal dominujące są prace najniższe, a jeśli słyszymy o wielkich karierach to są to jednostki. Generalnie większość pracuje poniżej kwalifikacji.

Ekspert 3

Cecha trwała od wielu lat: 95% emigrantów to ci, którzy pracują w podrzędnym sektorze, niezależnie od statusu, wykształcenia, aspiracji, umiejętności. To jak są wykształceni tu, nie odbija się na ich pozycji tam. Są wyjątki, ale najczęściej to proste, niewdzięczne, niebezpieczne prace.

Ekspert 4

Na Wyspy Brytyjskie emigrują osoby lepiej wykształcone, a do Niemiec, Włoch ci najslabiej wykształceni:

Są też różnice między migrantami do różnych krajów: najbardziej wykształceni migrują do Wielkiej Brytanii i są najmłodszy. Natomiast ci najslabiej wykształceni do Niemiec i Włoch.

Ekspert 3

W migracjach wewnętrznych dominują osoby, dla których praca zgodna z wykształceniem i idąca za tym możliwość awansu jest istotnym elementem przy podejmowaniu decyzji:

Wewnętrzne są atrakcyjne dla osób, które planują jakiś awans społeczny. Chcą pozostać w kraju pochodzenia. To punkt odniesienia, który umożliwia taki awans, nawet niewielki[...] Emigracja wewnętrzna nie wiąże się w początkowej fazie z różnicą, ale nadzieją na robienie czegoś bardziej ciekawego.

Ekspert 4

Proporcje płci wśród migrantów zagranicznych zasadniczo nie zmieniają się: nadal dominują mężczyźni, chociaż niektóre kierunki zdominowane są przez kobiety, np. wyjazdy do Włoch:

Jeśli chodzi o płeć to, zgodnie z ogólnymi prawami migracji, przeważają mężczyźni. Nie są to jednak duże różnice. Ponadto to się zmienia i zależy od kierunku. Np. do Włoch kobiety stanowią większość.

Ekspert 3

W migracjach wewnętrznych dominują natomiast kobiety:

Postawiłbym tezę, że migracje zagraniczne są płciowo z niewielką przewagą mężczyzn, niedużą przewagą. Natomiast migracje wewnętrzne są podejmowane przez kobiety – tutaj różnica jest dosyć duża.

Ekspert 4

Istnieje cały czas grupa migrantów z poprzednich fal migracyjnych, grupa, która pozostaje na emigracji, jednak nie traci kontaktu z miejscem pochodzenia:

Nie można zapominać, że jest ustabilizowana od kilkunastu lat grupa - emigranci, którzy jednak zachowują możliwie ścisłe związki z miejscem pochodzenia. Przejawia się to w inwestowaniu w nieruchomości, inwestycje w dzieci. W zasadzie pozycja osób należących do tej grupy zależy od tego ile lat przebywali legalnie i pracowali nielegalnie, na przykład w Belgii czy w Niemczech.

Ekspert 4

1.5 Migracje powrotne

Choć zjawisko migracji powrotnych nie jest nowe, to nadal nie zostało ono jeszcze zdefiniowane. Wśród naukowców wciąż trwają dyskusje dotyczące kluczowych cech migracji powrotnych. **Brak definicji utrudnia badanie zjawiska i szacownie jego skali.**

Profesor Krystyna Iglicka, badaczka problematyki migracji powrotnych, twierdzi: „Nie ma żadnych wiarygodnych statystyk dotyczących migracji powrotnych, ani brytyjskich, ani polskich, ani irlandzkich, bo takich się po prostu nie prowadzi”,
Źródło: Iglicka K., Powroty Polaków w okresie kryzysu gospodarczego. W pętli pułapki migracyjnej. Raport z badań, Centrum Stosunków Międzynarodowych, Raporty i Analizy Nr 1/09, Warszawa 2009

1.5.1 Trudności w szacowaniu skali zjawiska

Eksperti podkreślają trudności w szacowaniu zjawiska. Mówią przede wszystkim o tym, że brakuje jednoznacznej definicji migracji powrotnych (takich jak np. w przypadku migracji politycznych). Na chwilę obecną eksperci zastanawiają się, jakich kryteriów użyć do szczegółowego opisu tego zjawiska, np. jaki okres pobytu za granicą/ w Polsce przyjąć za punkt odniesienia do rozmowy na temat powrotów:

Trudno badać migrantów. Nie mówiąc już o tym, że trudno zdefiniować, co to jest powrotny. Czy sezonowy też jest powrotny? Nie jest to ujmowane w statystykach państwowych. Nie ma definicji, która jednoznacznie określałaby ten typ migranta.

Ekspert 3

[...] jakby się uprzeć to każdy obywatel Polski może być migrantem powrotnym. Tak jak każda osoba, która jest za granicą.

Ekspert 5

Trudno zdecydować czym jest ten typ migracji (cykliczną, remigracją/ powrotem czy reemigracją), bo w związku ze zmianami, jakie zachodzą w polityce i w charakterze przemieszczeń ludności, zmieniają się przede wszystkim podstawowe definicje migracji, które stanowią by miały tutaj punkt odniesienia:

Po pierwsze różne kraje przyjmują różną definicję migranta powrotnego. Włosi mieli kiedyś straszny problem z migracją. W latach 70-tych dużo Włochów powracało do kraju. W końcu przyjęli jako definicję migranta powrotnego, że to są ci, którzy przynajmniej rok byli za granicą i deklarują powrót do Włoch na co najmniej rok. W przypadku tego co się dzieje w Polsce jest to nie do zmierzenia [...] Ustaliłam typologię powrotów, stworzoną na potrzeby Polski. Może być powrót związany z remigracją: czyli wraca ktoś z Wielkiej Brytanii i jest zagubiony i wyjeżdża z powrotem do Wielkiej Brytanii. I może być jeszcze powrót związany z reemigracją, czyli wyjechał Polak do Wielkiej Brytanii, stracił pracę, wraca do Polski i wyjeżdża do innego kraju Europy Zachodniej. Może też być powrót cykliczny czasowy - to te kobiety, które pomiędzy Polską a Brukselą stale funkcjonują, najpierw siostra, potem matka, starsza córka. [...] Sezonowe to sezonowe. I tak bym zostawiła - mają załatwioną pracę, jeżdżą do Niemiec. Nie ma takiego problemu, bo tu mają urlopy 3 miesiące i to nie jest problemem tak funkcjonować [...] Czyli są powroty na stałe, powroty związane z remigracją, z reemigracją i powroty cykliczne. [...] a migracja niepełna to jest cykliczna, to się nazywa transstacjonalizm - podtrzymywanie kontaktów tam i tutaj.

Ekspert 2

Trudności w oszacowaniu zjawiska powrotów są również wynikiem częstych, ale krótkich migracji sezonowych. Skracają się czas przebywania za granicą a wydłuża w kraju. W tym przypadku, jak powiedział jeden z naszych ekspertów, mówi się o tzw. migracji półpowrotnej:

Migracji powrotnych nie da się liczbowo określić. Można powiedzieć, że na pewno jest skłonność do skracania pobytu tam na rzecz przebywania tu, taka migracja półpowrotna.

Ekspert 4

Brakuje dokładnych danych na temat migracji powrotnych. Obecne analizy bazują na spisie powszechnym z 2002 roku, co, jak podkreślają eksperci, nie oddaje skali współczesnych migracji, w tym również powrotnych:

A jeśli chodzi o powroty, to jest to jeszcze bardziej skomplikowane. Nie mamy dobrych danych w Polsce. One pochodzą ze spisu powszechnego z 2002 i z tamtych danych spisowych wynikało że 1/3 osób spośród tych, które do Polski wróciły, z powrotem z Polski wyjechała. Są to ludzie słabo wykształceni, którzy nie mieli szans na znalezienie dobrej pracy w Polsce.

Ekspert 5

Choć według ostatnich danych GUS wróciło około 1 mln osób, to nadal nie wiemy, jak wiele z tych osób wyjechało powtórnie. Jest wiele osób funkcjonujących równoległe w dwóch światach – tu i tam:

Ostatnia analiza GUS z ubiegłego roku pokazała, że wróciło ponad milion osób. Ale co z tego, jak ci ludzie pewnie wyjechali już z powrotem, więc ta płynność jest tu bardzo symptomatyczna. Nie możemy mówić o takim typowym zjawisku powrotu - że człowiek wraca i już jest i zostaje.

Ekspert 1

Z tymi powrotami to jest tak, że mamy mało informacji. Brak jest statystyk, gdyż nie można do końca ich zidentyfikować. Nie jesteśmy w stanie rozróżnić co to znaczy powrót. Nie jest to proste. Są ludzie, którzy po prostu funkcjonują w dwóch światach: przyjeżdżają, pobędą tu, a później wracają tam.

Ekspert 3

Jedno z nielicznych dotąd badań na temat migracji powrotnych Polaków przeprowadziła Krystyna Iglicka pod honorowym patronatem Marszałka Senatu

Bogdana Borusewicz i Minister Pracy i Polityki Społecznej Jolanty Fedak. Badanie zostało przeprowadzone przez PBS DGA za pomocą ankiety papierowej, wywiadów *face-to-face*. Próba obejmowała osoby w wieku produkcyjnym, które wróciły z pracy za granicą po 1 lipca 2008 r., bez względu na to, czy rejestrowały się później w Wojewódzkim Urzędzie Pracy. Badanie przeprowadzono na próbie 200 respondentów, po 40 w wybranych miastach.

Z badania tego wynika, iż **niemożność znalezienia pracy w Polsce to czynnik, który działa wypychająco, co doprowadza do kolejnej fali wyjazdów migrantów powrotnych bądź to do kraju emigracji (remigracja), bądź do innego kraju, w którym zaistnieją możliwości pracy i zarobków (reemigracja).**

Mimo iż 76% respondentów deklarowało, że powrót był wcześniej planowany (tzw. powrót zachowawczy), to przeważającą strategią migrantów powrotnych biorących udział w badaniu był tymczasowy/okazjonalny powrót do Polski z myślą o kolejnym wyjeździe za granicę.

23% respondentów stwierdziło, że nie wróciło na stałe, 30% nie miało wyrobionej opinii w tej sprawie. Wśród osób planujących wyjazd (kolejną migrację) z Polski 78% twierdzi, że wyjedzie jeszcze w tym roku. 18% migrantów powrotnych planuje kolejną migrację 'na stałe', dla kolejnych 18% będzie to wyjazd na dłużej niż 12 miesięcy.

W okresie 5 lat od otwarcia rynków pracy dla Polaków w roku 2004 **większość Polaków zaangażowanych w pracę za granicą tkwi w pętli pułapki migracyjnej.**

Skala migracji powrotnych może się nasilić. Czy będą to powroty na stałe czy też, jak zaobserwowano w niniejszym badaniu, głównie powroty 'eksploracyjne', zależy przede wszystkim od sytuacji gospodarczej Polski i stopy bezrobocia, zwłaszcza w ujęciu regionalnym.

Przy większych liczbach powracających migrantów w okresie kryzysu zaostriżyć się może problem 'podwójnej marginalizacji'. **Część powracających**

znaleźć się może w niezwykle trudnej sytuacji, na którą wpływ będą miały zarówno czynniki ekonomiczne, jak i psychologiczne. Prowadzić to może do wzrostu napięć społecznych. Źródło: Iglicka K., *Powroty Polaków w okresie kryzysu gospodarczego. W pętli pułapki migracyjnej. Raport z badań, Centrum Stosunków Międzynarodowych, Raporty i Analizy Nr 1/09, Warszawa 2009.*

1.5.2 Próba określenia skali zjawiska migracji powrotnych/ cyrkulacji

Generalnie brak jest kompletnych i rzetelnych danych opisujących skalę migracji powrotnych Polaków. Nowe statystyki będą osiągalne dopiero w 2011 roku (kolejny spis powszechny), a dane ze spisu z 2002 roku są zdaniem ekspertów nieadekwatne, gdyż bazują na niedopracowanych definicjach. Szacownie skali zjawiska na podstawie zameldowań i wymeldowań nie oddaje rzeczywistej skali:

Według definicji GUS-owskiej ci migranci cyrkulacyjni nie podpadają pod migrantów powrotnych [...] Ale jesteśmy teraz przed spisem i ja z nimi [z GUS-em] współpracuję, żeby tym razem GUS podszedł lepiej do tego komponentu emigracyjnego niż w 2002 rok, bo sprawa jest bardzo poważna i jest bardzo ważnym, żeby GUS podszedł lepiej do tego komponentu emigracyjnego, który nie wyszedł w roku 2002 [...] przeprowadzając spis w 2002 roku GUS miał ograniczenia definicyjne i statystyczne [...] dlatego wtedy to nie wyszło [...] wtedy można było zmierzyć tylko tych, którzy się wyrejestrują w Polsce i gdy wracają rejestrują się – a przecież większość tego nie robi.

Ekspert 2

Niemniej jednak eksperci szacują, że **zjawisko powrotów nasiliło się w ostatnich latach**. Na skutek kryzysu gospodarczego i jego konsekwencji dla rynków pracy wielu krajów, wzrosła liczba powrotów Polaków z zagranicy.

Z drugiej jednak strony szacuje się, że choć kryzys gospodarczy wyhamował wyraźnie odpływ z Polski i choć zjawisko powrotów mogło istotnie wzrosnąć wskutek globalnego kryzysu, to nadal, wbrew przewidywaniom, nie jest to zjawisko na skalę masową:

Oczywiście w oficjalnych statystykach można zauważyć największy szczyt w 2007 roku, kiedy migranci częściej rezygnowali z zameldowania, deklarowali wyjazd na stałe, ale to było związane ze zmianami podatkowymi, nie było abolicji, łatwiej było. Ale co to jest to 46 tys. skoro skala ludzi zaangażowanych w pracę to 2 mln. Oni deklarują, że wróciliby do Polski, ale kiedy są następne wyjazdy za granicę i jak się pytamy na ile jest ten wyjazd, to mówią, że na stałe [...] Ponadto, i GUS traktuje to jako straszliwy problem, są tacy, którzy starają się z powrotem o adres w Polsce, bo wyjechali pozabawiając się tego adresu. I są w statystykach o migracji. I jak mamy 15 tys. imigrantów

wg GUS-u, to połowę stanowią migranci powrotni. Ale są tu też Polacy wracający z Izraela i ci, którzy ze Stanów wracają tu na starość. W pewnym sensie jest bardzo trudno mówić o liczbach.

Ekspert 2

Eksperci stoją na stanowisku, że w dużej mierze masowe powroty to zjawisko wykreowane przez media. Fakt, że po 2004 roku ludzie zaczęli masowo wyjeżdżać, nie będzie się przekładał na masowe powroty. Będzie się to odbywać raczej stopniowo. Tym bardziej że zmienia się sens powrotu – to nie jest powrót do Ojczyzny, ale raczej krótszy bądź dłuższy przystanek:

Ja myślę, że to media kreują rzeczywistość, której nie ma. Po pierwsze musimy sobie powiedzieć na początku, że o ile ludzie wyjeżdżali masowo i dynamicznie po 2004 roku, to nie będą wracać w ten sposób, tylko będą wracać stopniowo. Nie będziemy widzieć tego w takiej intensywności i skali w jakiej widzieliśmy te migracje poakcesyjne, chociaż one też były rozłożone na kilka lat. Ta kumulacja emigracji nastąpiła w 2006 roku, a nie w 2004 czy w 2005. Wtedy były najwyższe wskaźniki odpływu z Polski i przyptywu do krajów przyjmujących. Dzisiaj nie jesteśmy w stanie odpowiedzieć na pytanie ilu migrantów wróciło, ludzie przepływają. Wracają, ale za chwilę mogą wyjechać znowu. Dzisiaj sens powrotu jest inny, to nie jest powrót do ojczyzny w takim wymiarze patetycznym, tylko raczej przystanek w ścieżce zawodowej.

Ekspert 1

1.5.3 Struktura powrotów

Według spisu powszechnego z roku 2002 do Polski wróciło na stałe 85,5 tys. osób, z czego 70 tys. obywateli polskich. Około 20 tys. ponownie wyjechało z kraju. Obecne dane nie pokazują skali zjawiska, ale oddają strukturę powrotów. Migranci przyjeżdżają, bo obecnie nie ma żadnego problemu z pokonywaniem odległości i formalnościami z tym związanymi. Zdarza się, że zostają uchwyceni w badaniu GUS, podczas ich pobytu w kraju i są wtedy zakwalifikowani jako migranci powrotni. W rzeczywistości jest jednak tak, że te osoby ponownie wyjeżdżają:

Migranci przyjeżdżają tu, bo nie ma problemu ani z paszportem, ani z odległością. Ani z kosztami podróży. Przyjeżdżają często tutaj. Jest pytanie, jeśli zostaną uchwyceni w trakcie pobytu w gospodarstwie domowym przez BAEL, czyli badanie aktywności ekonomicznej ludności (GUS robi je co kwartał), to są zakwalifikowani jako migranci powrotni – bo pracowali za granicą i przebywają w gospodarstwie domowym na chwilę badania. Ale w rzeczywistości oni nie wrócili tylko znowu wyjeżdżają.

Ekspert 2

Cechy charakterystyczne migracji powrotnych to:

- Najwięcej powrotów obserwuje się z Wysp Brytyjskich, Irlandii i Stanów Zjednoczonych:

Przeważają powroty z nowych krajów: Wielkiej Brytanii, Irlandii. W pozostałych krajach, do których migracje dokonywały się wcześniej, są silne struktury, pobyt tam nie jest wrażliwy na zmiany kryzysowe. Poza tym tam są ludzie bardziej długotrwale. A ci którzy decydują się na powrót z UK czy Irlandii przebywają tam krótko i z racji takiego lokowania w najniższym segmencie rynku pracy i braku sieci powiązań to jakby jest im łatwiej wrócić, są też bardziej wypychani w sytuacji jakiejś zmiany tam.

Ekspert 4

- **Migracje powrotne są zjawiskiem typowo miejskim.** Aż 81% migrantów zamieszkało po powrocie w miastach. Głównie w Warszawie, Krakowie i Wrocławiu.
- Podobnie jak w przypadku migracji wewnątrz kraju, wśród 'powracających' z zagranicy osób nieznacznie **przeważały kobiety 51,6%**.
- Najliczniejszą grupę wśród mężczyzn i kobiet przybyłych z zagranicy stanowiły osoby młode, będące w wieku 30-34 lata. **Wracają głównie młodzi.** 28% migrantów powrotnych to ludzie do 20. roku życia. W powrotach biorą udział dwie generacje: dzieci i młodzież oraz ich rodzice. *Źródło: A. Fiheł, J. Tyrowicz, P.Kaczmarczyk, Migracje powrotne Polaków, FISE, Warszawa 2008.*

Eksperci mówią o dwóch modelach powrotów. Pierwszy z nich to skutek kryzysu, drugi ma charakter zachowawczy:

- Z powodu porażki migracyjnej w okresie kryzysu - brak pracy za granicą, utrata pracy, brak umiejętności przystosowania się do trudnej sytuacji w obcym kraju. Osoby takie wracają do kraju bez pomysłu na życie, są bierne i bezsilne, ale bezpieczniejsze niż za granicą:

Jest bardzo duża grupa osób, ofiar kryzysu gospodarczego tam, które wracają tutaj i trafiają tu w objęcia państwa [...] Wśród powracających chyba przeważają ci, którym się nie udało. Są takie osoby, które gdyby nie wyjechały, to prawdopodobnie trafiłyby w objęcia państwa. Wyjechały, wyjazd często wiązał się z demoralizacją, alkoholem. Nie mają pomysłów na życie, wracają i zasilają grupę osób, które są bezsilne, które nie potrafią niczego załatwić.

Ekspert 4

- Z powodów zachowawczych - powrót był planowany, planowana kwota zaoszczędzona. W tym przypadku często jest tak, że zarobione pieniądze za granicą wydaje się, inwestuje w swoim kraju – działanie takie jest zazwyczaj uprzednio zaplanowane:

Jest na pewno taka grupa (liczbowo nie jest duża, ale jakościowo jest ważna): ludziom udało się zdobyć pieniądze i próbują powrócić. Wielokrotnie jest tak, że są osoby, które zachowują tam pracę, ale inwestują na miejscu.

Ekspert 4

1.6 Podsumowanie

- Migracje zarobkowe to dominujący typ migracji.
- Obok klasycznych migracji pojawiają się nowe: cyrkulacyjne, płynne, niepełne.
 - Migracje cyrkulacyjne – ciągłe i zaplanowane wyjazdy i powroty;
 - Migracje płynne – czyli takie, których cechą jest intencjonalna nieprzewidywalność (emigrowanie bez planu);
 - Migracje niepełne – najczęściej migracje sezonowe, nielegalne. Cechą charakterystyczną tej migracji jest zarabianie w kraju, do którego się emigrowało, a wydawanie w kraju ojczystym.
- W migracjach wewnętrznych (w obrębie kraju) dominującą rolę odgrywają kobiety, odwrotnie, niż w migracjach zewnętrznych (zagranicznych), które są głównie domeną mężczyzn.
- Obecnie obserwuje się wzmagającą się tendencję do migracji mieszkańców miejsc mniej zurbanizowanych (wsie i małe miasta)
- Za granicę wyjeżdża coraz więcej osób dobrze wykształconych (odpływ kapitału intelektualnego)
- Główne kierunki ruchów migracyjnych to: Wielka Brytania, Irlandia i Niemcy

- Precyzyjne oszacowanie skali nastęcza wiele trudności wynikających z
 - Braku wiarygodnych danych (bazują one głównie na wymeldowaniach i zameldowaniach, wypisów z Urzędów Pracy, a spora część migrantów to tzw. szara strefa).
 - Problemów metodologicznych i niejednolitego sposobu badania zjawiska migracji -> dane są często nieporównywalne i odnoszą się one do różnych przedziałów czasowych.
 - Ograniczonej ilości porównań międzynarodowych.
 - Szacuje się jednak, że po wejściu Polski do Unii Europejskiej liczba Polaków pracujących za granicą sięga niemal 2 milionów.
- W 2008 roku ilość emigracji zagranicznych była zdecydowanie mniejsza niż w roku 2007
- Na skutek kryzysu gospodarczego wzrasta liczba powrotów do kraju, w opinii ekspertów nie są to jednak masowe powroty
- Powracają głównie do dużych miast osoby młode (do 34 r.ż.), kobiety.

2. Mechanizmy i programy adaptacyjne

Wraz z powrotem z zagranicy pojawia się kwestia adaptacji do nowej sytuacji w kraju i miejscu zamieszkania. Osoby powracające muszą dostosować się nie tylko do nowego rynku pracy, ale również muszą odnaleźć się w kontekście społeczno-kulturowym kraju/ regionu, własnej społeczności lokalnej i rodzinie. Migracja generuje bowiem wiele problemów natury psychospołecznej – wykorzenienie ze społeczności lokalnej, rozluźnienie więzów rodzinnych.

2.1. Mechanizmy

Eksperti zwracają uwagę na trudną sytuację osób migrujących. Podkreślają następujące problemy:

- **Stan zawieszenia pomiędzy dwoma krajami** – brak zakorzenienia zarówno w kraju pochodzenia, jak i w kraju migracji:

Pojawił się na szeroką skalę rodzaj zawieszenia: wiele osób lokuje się gdzieś pomiędzy dwoma krajami. Są osoby, które nie zdążyły zakorzenić się w dorosłym życiu tutaj, ale też nie są zakorzenione tam. To istotna zmiana – bowiem do 2004 roku były osoby, które się nie zakorzeniały tam, ale za to starały się zachowywać tu sieć społecznych powiązań.

Ekspert 4

- **Frustracja związana z wykonywaniem pracy poniżej kwalifikacji:**

Mają wykształcenie i myśleli, że znajdą pracę zgodnie z wykształceniem, a wpadli w pułapkę pracy fizycznej. Są sfrustrowani, wracają, bo nie ma pracy. Ze swoim cv, jak mają pracę fizycy, nie są specjalnie atrakcyjni dla polskiego pracodawcy. Jest to problem, w wielu miastach angielski nie wystarcza. Czasy się zmieniły, to już nie jest to co kiedyś, kiedy angielski wystarczał. Czują się zdegradowani, nie ma tu dla nich pracy, jeśli jest, to problemem są zarobki. [...] jeżeli ktoś ma zarobki na poziomie 7 - 8 tys. zł to nie myślą w ten sposób, że życie jest drogie, że się je puszcza, tylko: to są takie pieniądze, nikt w rodzinie takich nie zarabia, można odłożyć, przestać rodzinie, nawet 5 tys. zł miesięcznie.

Ekspert 2

- **Eksploatacja fizyczna i psychiczna oraz życie na poziomie minimum:**

A jak mówimy o problemach, to przyszło mi do głowy: degradacja zawodowa, problem z poziomem zarobków i psychologiczny problem, że tam 8 tys. zarabia, a tutaj 2 tys. Tu się nie odłoży, tam można wyjechać na jakąś tanią wycieczkę, last minute. Człowiek z malusieńkiej wioski może to zrobić, przy koszmarnych wyrzeczeniach, o których nie powie wprost nigdy.

Ekspert 2

• **Niemożność zmiany sytuacji życiowej, tkwienie w „pętli migracji”:**

Wydaje mi się, że jest dominująca grupa tych osób, dla których powrót jest porażką, klęską. Tam była w miarę stabilna, trudna praca, ale lepiej opłacalna niż tutaj. Bardzo się zmniejszyła opłacalność migracji, rozumiana jako możliwość bardzo atrakcyjnych inwestycji, dzięki zarobkom tam. Zdecydowana większość migrantów, którzy pracują za najniższe stawki, nie jest w stanie nic odłożyć, to małe sumy. Taka osoba w żaden sposób nie może pokonać skoku, zmiany swojej sytuacji życiowej. To sprzyja temu, że te osoby lokują się po powrocie na marginesie lokalnego życia, rynku pracy. Natomiast ci, którym migracja przyniosła nowe kwalifikacje, zdolności, to jeśli powracają to poza region, z którego wyjechali, gdzieś w inne miejsce w Polsce: Warszawa, Gdańsk, Poznań.

Ekspert 4

• **Zarabkowanie kosztem wyrzeczeń** (o których później nikomu się nie mówi), wiąże się z nasileniem w tej grupie problemów natury psychologicznej i społecznej, np. alkoholizm, narkomania:

Większa skala zjawisk patologicznych wśród emigrantów, alkohol. Trudno się przystosować. I nie jest to przypadek, że jak się otwiera gazety emigranckie, to rzuca się w oczy ilość pomocy psychologicznej oferowanej imigrantom. Migracja albo spowodowała pojawienie się problemów psychologicznych, albo przyspieszyła te które już były. Ważne jest wsparcie nie tyle psychologiczne, ale lepsze zrozumienie sfery uzależnień. Ten pobyt bezpośrednio po ukończeniu szkoły, to szybkie wypłukanie kapitału kulturowego, społecznego, bo przez lata wykonują ciężką pracę, w ciężkich warunkach, mają problemy zdrowotne często. Na to bym nacisk położył. Jeśli chodzi o pomoc idącą w stronę zawodową, to nie sądzę, żeby ci ludzie różnili się tak bardzo od ludzi, którzy mają problemy na lokalnym rynku pracy.

Ekspert 4

• **Napiętnowanie społeczne powracających:**

- przyklejanie etykiet, typu: ‘wrócił, bo mu się nie udało’:

Migrant powrotny, teraz jest takie przekonanie, wrócił, to znaczy, że mu się nie udało. Oni mają taki problem, że nie można się przyznać do porażki. Jak wraca to tak jest. Natomiast to, co zaobserwowałam, to też porażka w adaptacji do rynku pracy po powrocie. O czym się w ogóle nie mówi. Powrót nie powinien być odbierany, że wrócił, bo mu się nie udało. Ktoś może być patriotą, może mieć problem ze starszymi rodzicami, z dziewczyną. Albo po prostu chce, bo nie ma potrzeby tam naprawdę godzić się na wszystko na co muszą się godzić, nie jest różowo. Wracają pełni nadziei i mają problem z adaptacją do lokalnego rynku. Jest kolejny wyjazd z powodu porażki po powrocie. Taka ucieczka, kolejna pułapka.

Ekspert 2

- o narażenie się na zazdrość ze strony rodziny o pieniądze, o możliwość wyjazdu, o lepsze życie:

Trzecia sprawa, sąsiedzi i członkowie rodziny są strasznie zazdrośni o te możliwości, pieniądze. To problem psychologiczny.

Ekspert 2

- **Utrata kontaktu i rozeznania na rynku pracy po powrocie;** brak doświadczenia na polskim rynku pracy (pierwsza praca była pracą zagraniczną). W tej kwestii eksperci zwracają uwagę na szczególną rolę Powiatowych Urzędów Pracy, jako instytucji, które powinny pomóc powracającym odnaleźć się w tej trudnej sytuacji:

Ja bym powiedziała o procesie reintegracji na rynku pracy czy ponownej integracji, bo ten proces będzie tym trudniejszy im dłużej ten człowiek był za granicą, czyli poza tym rynkiem pracy. Im się jest dłużej na rynku pracy, tym się łatwiej na nim funkcjonuje. Nawet dla tych, co byli po 2004 roku do dzisiaj już się robi ponad 5 lat i to jest już taki okres, że się traci rozeznanie i kontakt z tym rynkiem pracy, bo zmienia się prawo, procedury i tak dalej. A wiele osób wyjeżdżających na Wyspy Brytyjskie często nigdy nie pracowała na polskim rynku pracy i oni pierwszy raz uzyskują NIP, podejmują jakąkolwiek procedurę rejestracji i procesowania z urzędami skarbowymi i tak dalej. A osoba, która kiedyś pracowała, też niekoniecznie musi to wszystko pamiętać jak to funkcjonowało.

Ekspert 1

- **Pobyt za granicą często powoduje nasilenie się zjawiska ‘podwójnej marginalizacji’ ekonomicznej części migrantów.** Emigranci z wykształceniem zawodowym i średnim szukają po powrocie do Polski pracy w swojej branży, której z uwagi na kryzys często nie ma. Problemy z powrotem na rynek pracy tej grupy migrantów powrotnych wynikają przede wszystkim z nadal funkcjonującego w Polsce nieelastycznego rynku pracy. Emigranci z wykształceniem wyższym wpadają w pułapkę tzw. ‘przerwy w życiorysie’ z powodu pracy za granicą poniżej kwalifikacji.

- **Problemy na płaszczyźnie kulturowej.** Osoby, przebywając dłuższy czas w wielokulturowym społeczeństwie, wracają do zupełnie innej rzeczywistości (zdeklarowanej religijnie).
- **Zjawisko ksenofobii** wobec powracających i ich rodzin, wobec małżeństw mieszanych:

Powraca człowiek, który funkcjonował bardzo swobodnie w liberalnej gospodarce w wielokulturowym społeczeństwie, wraca do gospodarki nie bardzo liberalnej i nie do wielokulturowego społeczeństwa. Wraca do społeczeństwa nietolerancyjnego, homogenicznego, wyraźnie zadeklarowanego religijnie zwłaszcza jeżeli wraca do małej społeczności lokalnej. Te różnice mogą boleć, bo ten człowiek przez 5 lat zdążył się już przyzwyczaić do innych postaw życiowych.

Ekspert 1

Sytuacja komplikuje się jeszcze bardziej, gdy weźmie się pod uwagę różne typy migrantów. W Wielkiej Brytanii przeprowadzono badanie, które miało na celu ustalenie typologii polskich migrantów. Autorzy badania wśród polskich migrantów mieszkających w Londynie (Eade, Drinkwater, Garapich 2006) wyróżnili cztery typy idealne migrantów zarobkowych:

- **bociany** (około 20% respondentów), czyli typowi migranci sezonowi, zatrudniani w niskopłatnych sektorach rynku przez stosunkowo krótki okres, zazwyczaj od 2 do 6 miesięcy;
- **chomiki** (16%), czyli osoby podejmujące jednorazową migrację w celu zarobienia odpowiedniej ilości pieniędzy i powrotu do kraju pochodzenia;
- **buszujący** (42%), czyli młodzi, indywidualistycznie nastawieni i mobilni społecznie migranci, stosujący strategię intencjonalnej nieprzewidywalności. Osoby te podkreślają otwartość swoich planów migracyjnych, strategii zawodowych i życiowych, które mogą realizować w Londynie, Polsce, jak i innym państwie;
- **łososie** (22%) to migranci zdecydowani pozostać w Londynie, nieplanujący powrotu do Polski, „chyba, że na starość”.

Z powyższego zestawienia wynika, że bociany i chomiki są osobami podejmującymi czasowe zatrudnienie zagranicą w celu zasilenia budżetu gospodarstwa domowego w Polsce. Strategię taką podejmują rocznie tysiące Polaków wyjeżdżających do Niemiec (prawie 300 tys. osób rocznie pracuje sezonowo w rolnictwie), Włoch, Hiszpanii. Łososie z kolei są zadeklarowanymi emigrantami, wobec których wszelkie narzędzia polityki społecznej pobudzającej remigrację byłyby raczej nieskuteczne. Dlatego ewentualna polityka państwa polskiego powinna być skierowana do buszujących, którzy mogliby zostać zachęceni do powrotu perspektywami rozwoju zawodowego i materialnego w kraju. *Źródło: Fihel A., Piętka E., Funkcjonowanie polskich migrantów na brytyjskim runku pracy. Formerly ISS Working Papers, No. 23/81; Prace Migracyjne, Ośrodek Badań nad Migracjami UW, Warszawa 2007*

2.2. Programy adaptacyjne

Programy skierowane do powracających dotyczą głównie sfery urzędowo-formalnej. Brakuje programów i narzędzi uwzględniających problemy natury społeczno-psychologicznej, na co szczególną uwagę zwracają eksperci.

Program Powrót, dostarczył informacje [...] Nie zauważył problemów, o których mówimy: degradacja, kwalifikacje zawodowe, problemy psychologiczne. Uważając, że to byłoby dyskryminujące, jeśli byłyby jakiegokolwiek programy ułatwiające adaptację do rynku pracy, dyskryminujące wobec tych, którzy tutaj są.

Ekspert 2

Eksperci podkreślają również rolę Powiatowych Urzędów Pracy, które powinny być przygotowane na coraz większą liczbę migrantów powrotnych. Akcentowali:

- Konieczność edukacji pracowników w zakresie obsługi osób (wiedza na temat niestandardowych dokumentów zagranicznych);
- Pomoc w rozwijaniu potencjału danej osoby; dopasowywanie umiejętności i doświadczenia danej osoby do potrzeb pracodawcy;

- Pomoc w zakresie rozwijania przedsiębiorczości. Na tym polu zwracano również uwagę na rolę Polskiej Agencji Rozwoju Przedsiębiorczości i działających w na poszczególnych obszarach kraju regionalnych agencji rozwoju oraz innych instytucji wspierających rozwój przedsiębiorczości ;
- Rozwój systemu pomocy prawnej i psychologicznej dla osób powracających.

2.2.1. PROGRAM POWROTY (<http://www.powroty.gov.pl>)

Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej uruchomiło serwis pomagający osobom powracającym do kraju zaadoptować się do nowych warunków w kraju. W serwisie tym znajdują się porady dotyczące wszelkich formalności i trudności, które osoby mogą napotkać przy przenosinach do Polski, a także - jak znaleźć pracę lub założyć działalność gospodarczą w kraju:

Mamy dzisiaj zdecentralizowany system administracyjny i to nie musi leżeć w gestii rządu. Rząd pokazał, że jest zainteresowany migrantami powrotnymi, ale nie chce ingerować do końca w ich ścieżki zawodowe. Dostarczamy informacji i Powrotnik jest takim sygnałem, że nie jesteście nam obojętni, abolicja podatkowa również, to jest też pomoc, co można więcej zrobić?

Ekspert 1

Główną część serwisu stanowi POWROTNIK, czyli praktyczny poradnik dla osób wracających do kraju. Zgromadzone są w nim praktyczne porady odnośnie przepisów i procedur, z którymi można się zetknąć zamykając sprawy za granicą i po powrocie do Polski.

Polacy, którzy wyemigrowali w poszukiwaniu pracy, wiedzą, ile praktycznych i formalnych trudności musieli pokonać, zanim ustabilizowali swoje życie za granicą. Chociaż wrócić jest zdecydowanie łatwiej niż wyjechać, powrót również stanowi wyzwanie. Dlatego warto dokładnie go zaplanować, co pozwoli uniknąć wielu niepotrzebnych komplikacji i rozczarowań.

POWROTNIK został stworzony z myślą o Polakach przebywających za granicą. Wiele miejsca poświęcone jest formalnościom, które należy załatwić jeszcze na emigracji, oraz tym, którymi trzeba zająć się w kraju. Porady dotyczą tego, jak

zorganizować przeprowadzkę. Znajdują się tam również podpowiedzi, jak wykorzystać doświadczenie zdobyte za granicą w poszukiwaniu pracy w Polsce oraz jak załatwić formalności niezbędne przy zakładaniu własnej działalności gospodarczej.

Podczas pobytu za granicą Polacy często zakładają rodziny, a potem wracają z nimi do kraju. W POWROTNIKU znajdują się informacje, związane z formalnościami zawierania małżeństwa z cudzoziemcem. Są też podpowiedzi, jakich formalności należy dopełnić, rozpoczynając życie z małżonkiem obcokrajowcem w Polsce oraz jak zapisać dzieci do polskiej szkoły.

W POWROTNIKU znajduje się też wiele ważnych informacji dotyczących świadczeń społecznych. Wyjaśnione są zasady przekazywania do Polski zasiłków, rent i emerytur, do których nabyło się prawo podczas pobytu za granicą.

Wskazówki oraz informacje zawarte w POWROTNIKU, mają pomóc osobom wracającym do Polski na nowo ułożyć sobie życie w kraju. Przytaczane w POWROTNIKU przepisy, o ile nie zostało to inaczej zaznaczone, dotyczą powrotów z państw członkowskich EOG oraz Szwajcarii.

Dodatkowo serwis oferuje:

- Pomoc ekspertów i czat - możliwość bezpośredniej konsultacji z ekspertami i praktykami. Spotkania na czacie z członkami rządu, przedstawicielami władz samorządowych i reprezentantami pracodawców. Ponadto w czatach biorą udział eksperci w dziedzinie podatków, ubezpieczeń zdrowotnych i społecznych, edukacji, a także doradcy zawodowi.
- Wydarzenia - bieżące informacje z Polski i z państw, w których przebywają Polacy, przydatne dla osób rozważających lub planujących powrót do kraju.
- Regiony - informacje o lokalnych i regionalnych inicjatywach skierowanych do osób wracających z emigracji, nowych inwestycjach oraz możliwościach rozwoju kariery zawodowej.

Eksperti jednak krytykują sposób podejścia do powracających i mówią o braku rzeczywistego wsparcia ze strony programu, wynikającym ze zmiany sytuacji gospodarczej kraju.

2.2.2. PROGRAM EURES (<http://www.eures.praca.gov.pl>)

EURES (*European Employment Services* - Europejskie Służby Zatrudnienia) jest siecią współpracy publicznych służb zatrudnienia i ich partnerów na rynku pracy, wspierającą mobilność w dziedzinie zatrudnienia na poziomie międzynarodowym, w krajach Europejskiego Obszaru Gospodarczego, czyli w krajach Unii Europejskiej oraz Norwegii, Islandii, Liechtensteinie, a także w Szwajcarii.

Sieć EURES tworzą w praktyce przedstawiciele ministerstw właściwych ds. pracy, centralnych, a także regionalnych i lokalnych urzędów pracy oraz związków zawodowych i organizacji pracodawców.

EURES został powołany przez Komisję Europejską, aby ułatwiać swobodny przepływ pracowników w ramach międzynarodowego pośrednictwa pracy, poprzez:

- Informowanie na temat warunków życia i pracy w krajach członkowskich;
- Identyfikowanie i przeciwdziałanie przeszkodom w mobilności.

Usługi EURES są ogólnodostępne, bezpłatne i skierowane do osób poszukujących pracy, zainteresowanych wyjazdem do innego kraju w celu podjęcia pracy oraz do pracodawców, którzy chcą prowadzić rekrutację pracowników z zagranicy.

EURES w Polsce

Z dniem 1 maja 2004 r. polskie Publiczne Służby Zatrudnienia stały się częścią sieci EURES - Europejskich Służb Zatrudnienia. Usługi EURES są w pełni zintegrowane z usługami świadczonymi przez polskie urzędy pracy i obejmują:

- Doradztwo i pomoc poszukującym pracy w znalezieniu odpowiedniego zatrudnienia oraz pracodawcom w uzyskaniu pracowników o poszukiwanych kwalifikacjach zawodowych;
- Informowanie o warunkach życia i pracy oraz sytuacji na europejskich rynkach pracy, z uwzględnieniem występujących tam zawodów deficytowych i nadwyżkowych;
- Inicjowanie działań na rzecz przeciwdziałania i zwalczania przeszkód w mobilności na europejskim rynku pracy;
- Realizację projektów międzynarodowych.

Usługi EURES w Polsce świadczone są przez doradców EURES i asystentów EURES z Wojewódzkich Urzędów Pracy oraz przez pośredników pracy, realizujących zadania sieci EURES z Powiatowych Urzędów Pracy, natomiast koordynacja udziału polskich publicznych służb zatrudnienia w sieci EURES i rozwój usług EURES należy do Departamentu Rynku Pracy w Ministerstwie Pracy i Polityki Społecznej. Efektem działalności sieci EURES w Polsce jest m.in. organizacja międzynarodowych targów i giełd pracy, którym towarzyszą prezentacje na temat warunków życia i pracy w wybranych państwach UE/EOG oraz rozmowy kwalifikacyjne zagranicznych pracodawców z kandydatami z Polski.

2.2.3. PROGRAM POWROTY/HOMING (<http://www.fnp.org.pl>)

Program realizowany jest przez Fundację na rzecz Nauki Polskiej. Podstawowym celem programu, realizowanego od 2006 r., jest zachęcenie młodych polskich uczonych do powrotu do Polski i dynamizowanie rozwoju ich karier naukowych poprzez poprawienie im warunków pracy i wspieranie nawiązanej przez nich międzynarodowej współpracy naukowej.

Program adresowany jest do badaczy powracających z dłuższego zagranicznego pobytu naukowego, którzy:

- Znajdują się na wczesnym etapie kariery naukowej i posiadają co najmniej stopień naukowy doktora;
- Pracują naukowo za granicą albo przebywają na stażu zagranicznym i planują powrót do kraju w ciągu 6 miesięcy po upływie terminu składania wniosków lub też powróciły do niego nie dawniej niż 12 miesięcy przed tym terminem;
- Posiadają obywatelstwo polskie lub kartę stałego pobytu;
- Są lub będą zatrudnione w chwili podpisania umowy subsydialnej z FNP w krajowych instytucjach, do których celów statutowych należy prowadzenie badań naukowych.

2.3. Podsumowanie

- Obecne programy adaptacyjne w Polsce obejmują pomoc w kwestiach administracyjno- formalnych.
- Obecnie istnieją:
 - Program „Powroty” - > uruchomiony przez Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej. Serwis pomagający osobom powracającym do kraju zaadoptować się do nowych warunków w kraju.
 - Program Powroty/ *Homing* stworzony przez Fundację na rzecz Nauki Polskiej program mający na celu zachęcenie młodych polskich uczonych do powrotu do Polski i dynamizowanie rozwoju ich karier naukowych poprzez poprawienie im warunków pracy i wspieranie nawiązanej przez nich międzynarodowej współpracy naukowej.
 - Program EURES - Europejskich Służb Zatrudnienia, których usługi są zintegrowane z usługami świadczonymi przez polskie urzędy pracy i obejmują doradztwo w zakresie pracy na rynku polskim i europejskim.
- Brakuje programów uwzględniających mechanizmy psychospołeczne, które mogłyby wesprzeć od strony psychologicznej i społecznej osoby wracające

lub chcące powrócić z migracji zarobkowej do kraju. Potrzeba stworzenia takich programów jest podkreślana przez ekspertów ds. migracji.

3. Migracje w województwie warmińsko-mazurskim

3.1. Specyfika regionu

Opisane w pierwszej części niniejszego raportu ogólne mechanizmy dotyczące migracji mają charakter uniwersalny i znajdują zastosowanie w skali całego kraju, a więc odnoszą się również do regionu warmińsko-mazurskiego.

Mówiąc o województwie warmińsko-mazurskim należy mieć wszakże na uwadze następujące aspekty, specyficzne dla tego regionu:

- Obecność granicy i sąsiedztwo Obwodu Kaliningradzkiego, generujące ruch i handel przygraniczny, łatwość zarobienia pieniędzy bez migrowania na zachód:

Region ma swoją specyfikę [...] Na pewno każde pogranicze jest zupełnie innym laboratorium niż centrum, ta wymiana przygraniczna jest.

Ekspert 2

Dla powiatów przygranicznych handel przygraniczny był w latach 90-tych atrakcyjną konkurencją dla migracji zagranicznej. W tych powiatach ogromna część potencjału siły roboczej zaczęła kombinować, poszła w stronę handlu przygranicznego.

Ekspert 4

- Pewna 'tradycja' bierności zawodowej na tamtych terenach:

Oczywiście, że specyfika [regionu] jest. Przez cały okres transformacji systemowej do dzisiaj jest to region o jednej z wyższych stóp bezrobocia i bardzo trudno jest pewien poziom przekroczyć w sensie uaktywnienia tej populacji, która tam funkcjonuje, bo oni są bierni zawodowo; albo pracują w szarej strefie, albo czerpią na przykład zyski z granicy. W pewnym momencie brakowało tam fachowców do pracy w przemyśle meblowym albo szutników. Bardzo trudno było urzędowi pracy przekwalifikowywać ludzi na potrzeby rynku pracy, bo ta część populacji była uodporniona na takie działania uaktywnienia zawodowego, bo oni żyli z innych źródeł dochodu, z szarej strefy czy też z czerpania dochodów z granicy.

Ekspert 1

- Stosunkowo najmniej liczna w skali kraju migracja zarobkowa, nawet po wejściu do Unii Europejskiej i otwarciu granic. Ekspersi stawiają hipotezę, że może mieć to związek z tym, że w województwie warmińsko-mazurskim brak jest stabilnych więzi rodzinnych i tradycji migracyjnych takich jak np. na

Podhalu czy Białostocczyźnie, a co za tym idzie, brak jest sieci powiązań ułatwiających migrowanie za granicę (hipoteza, że nieufność wobec otoczenia w warmińsko-mazurskim może mieć związek z powojennym napływem ludności różnych narodowości i religii):

To jest też takie województwo, gdzie nie ma takich stabilnych więzi rodzinnych jak na Podlasiu. Istnieje nieufność wobec sąsiadów, otoczenia. To się przełożyło na to, że nie powstały takie sieci powiązań, jak w regionach o dużych tradycjach migracyjnych.

Ekspert 4

- Najwyższa w kraju stopa bezrobocia (18,4%), sięgająca w niektórych powiatach nawet 30%: bartoszycki (32,4%) braniewski (29,0%), piski (29,3%) – stan w końcu września 2009 (dane GUS).

3.2. Skala migracji w regionie

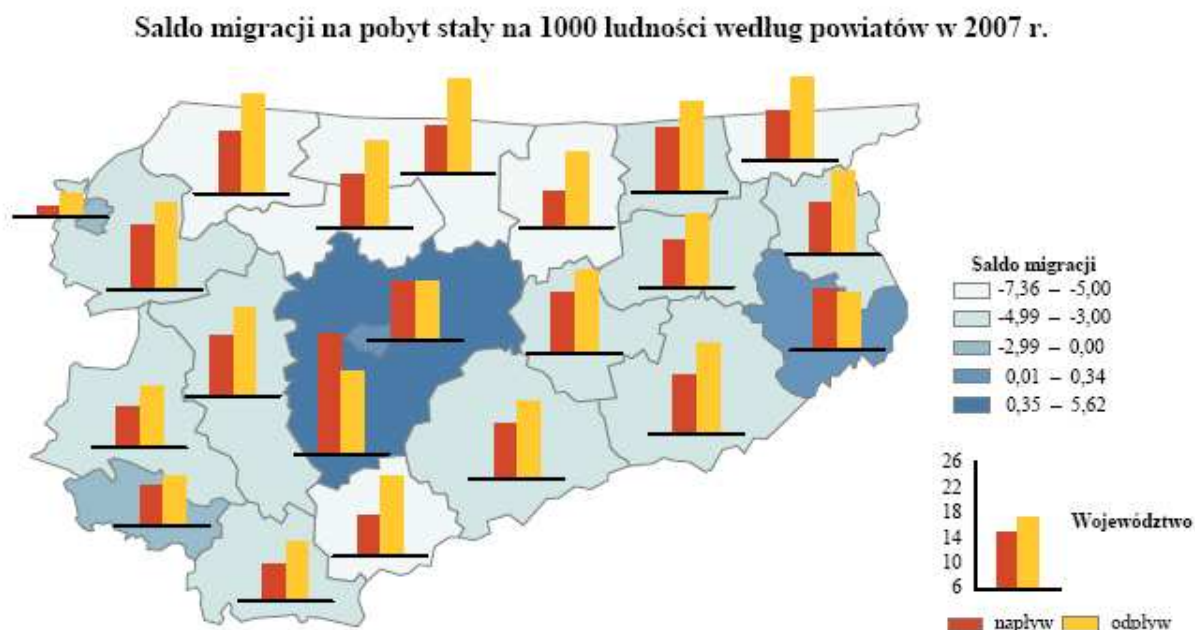
Ruchy migracyjne w regionie, szczególnie zagraniczne, nasiliły się od roku 2004, czyli od wejścia Polski do Unii Europejskiej. Przełomowy był rok 2006, ponieważ wtedy, biorąc pod uwagę ostatnie 9 lat, z województwa warmińsko-mazurskiego wyemigrowało najwięcej mieszkańców, w kolejnych dwóch latach liczba emigrantów zmniejszyła się. Wskaźniki określające natężenie zjawiska, w przeliczeniu na 1000 ludności potwierdzają niewielkie wyhamowanie odpływu ludności. Saldo migracji ogółem od 2000 r. do 2008 r. pogłębiło ujemną wartość z -1,72 do -2,17, a w 2007 r. wyniosło -2,65.

Od wejścia do UE aż do 2007 roku w województwie warmińsko-mazurskim na tle innych województw obserwuje się stosunkowo wysoki odpływ przy znacznie niższym napływie. Liczba zameldowań (napływ) w województwie warmińsko-mazurskim na pobyt stały wyniosła w 2007 r. 21 038 i wzrosła w stosunku do 2000r. o 26,9%. Liczba wymeldowań z pobytu stałego (odpływ) w 2007 r. była wyższa i osiągnęła poziom 24 830.

Saldo migracji w poszczególnych powiatach województwa w 2007 r. było zróżnicowane. **Największą różnicę między liczbą osób emigrujących i imigrujących odnotowano w powiatach położonych w północnej części**

województwa (wartości ujemne w powiatach: bartoszyckim, kętrzyńskim, nidzickim, braniewskim, gołdapskim i lidzbarskim; dodatnie saldo migracji w powiecie olsztyńskim, ełckim oraz w powiecie grodzkim - w Olsztynie).

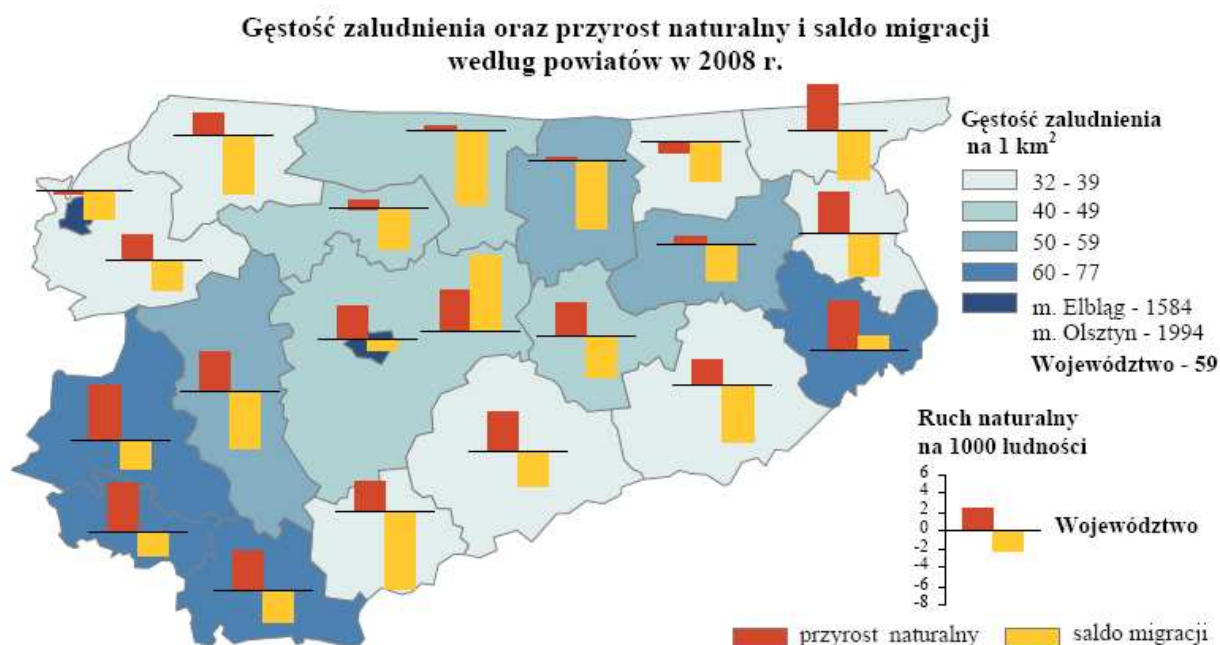
Rys. 1: Źródło: Urząd Statystyczny, Olsztyn 2007

W 2008 r. zarejestrowano 17 527 zameldowań (napływ) na pobyt stały i 20 626 wymeldowań (odpływ). W stosunku do 2000 r. był to więc wzrost odpowiednio o 5,7% i 8,3%. Porównując te zjawiska do stanu z 2007 roku, zarówno napływ ludności, jak i odpływ był mniejszy o 16,7% i o 16,9%. Saldo migracji stałej wyniosło w 2008 r. -3 099 wobec -2461 w 2000 r. i -3 792 w 2007 r. (por. Tabela 1 w Załączniku)

Warto wziąć pod uwagę fakt, że osobną statystykę stanowią dane zbierane w odniesieniu do wyjazdów na pobyt czasowy (w odróżnieniu od wyjazdów na pobyt stały). Jeżeli potraktujemy dane na temat migracji na pobyt stały i na pobyt czasowy jako dane komplementarne, wówczas skala migracji poważnie wzrasta (por. Tabela 2 w Załączniku). W 2008 roku miało miejsce 20 626 wymeldowań na pobyt stały oraz

34 107 osób czasowo nieobecnych. Czasową nieobecność w tym przypadku można kojarzyć z nowymi trendami migracyjnymi, związanymi z migracjami cyrkulacyjnymi i brakiem decyzji o pobycie na stałe.

Saldo migracji w poszczególnych powiatach województwa w 2008r. było podobnie zróżnicowane jak w 2007r. Największą różnicę między liczbą osób emigrujących i imigrujących odnotowano w powiecie nidzickim, bartoszyckim i kętrzyńskim, dla których saldo migracji w przeliczeniu na 1000 ludności przyjęło wartości ujemne i wyniosło odpowiednio -6,37; -6,21; -5,51. Dodatnim saldem migracji w województwie wyróżnił się powiat olsztyński (+6,67) i ełcki (+1,10).

Rys. 2: Źródło: Urząd Statystyczny, Olsztyn 2008

3.3 Migracje wewnętrzne

Zgodnie z danymi zawartymi w raporcie Urzędu Statystycznego w Olsztynie pt. *Ludność, ruch naturalny i migracje w województwie warmińsko-mazurskim w 2008* w 2008 roku w Polsce suma migracji wewnętrznych (na podstawie przemeldowań na terenie kraju) wyniosła 442 113 (por. Tabela 2 w Załączniku). Wśród osób przemieszczających się wewnątrz kraju przeważały kobiety (56,1% w skali kraju).

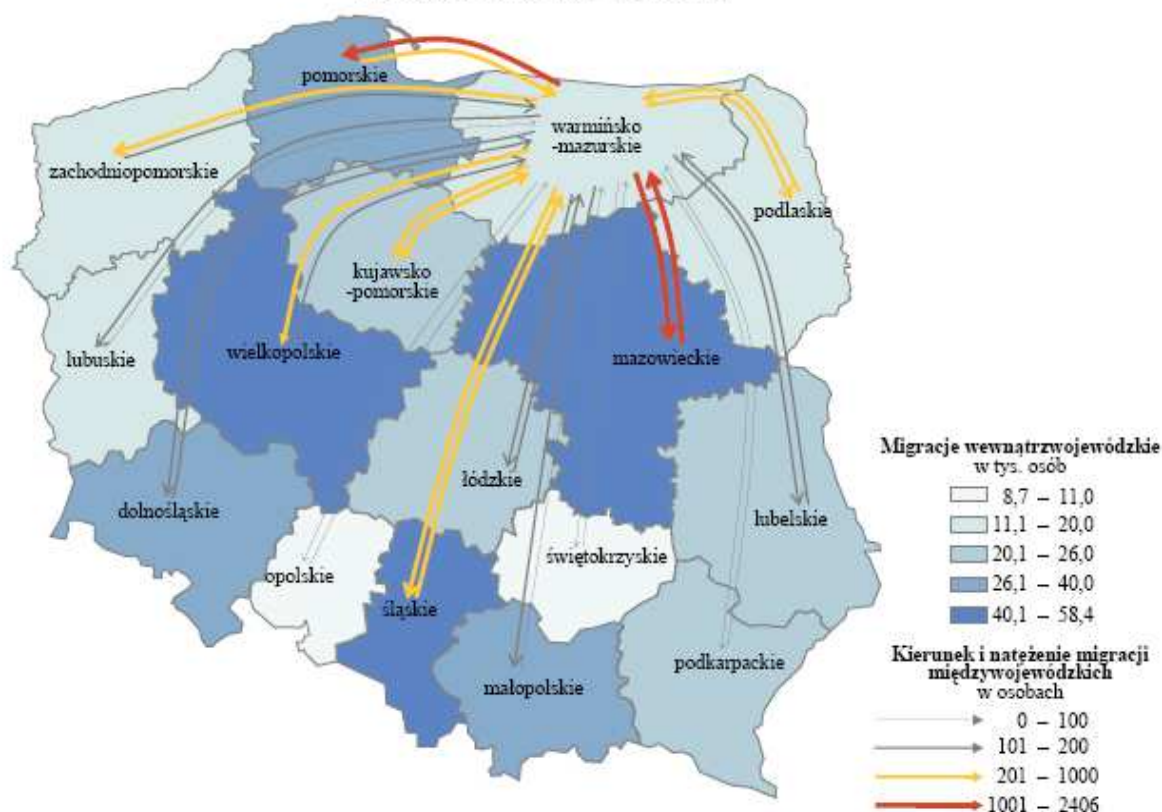
Natomiast w województwie warmińsko – mazurskim w 2008 roku odnotowano 16 950 zameldowań i 19 310 wymeldowań osób odpowiednio przyjeżdżających i wyjeżdżających do innych części regionu bądź kraju.

Zarówno wśród osób przybyłych na Warmię i Mazury, jak i wśród opuszczających granice regionu dominowały kobiety, a ich udział wyniósł odpowiednio 53,5% (przybyłych) i 54,5% (opuszczających) (por. Tabela 5 w Załączniku).

Osoby opuszczające Warmię i Mazury na stałe najczęściej przenosiły się do województwa mazowieckiego i pomorskiego.

Ponad 65% stanowiła ludność przemieszczająca się w granicach regionu.

Migracje wewnątrzwojewódzkie i międzywojewódzkie ludności na pobyt stały według kierunków w 2007 r.

Rys. 3: Źródło: *Urząd Statystyczny, Olsztyn 2007*

3.4 Migracje zagraniczne

Według danych Urzędu Statystycznego w Olsztynie w województwie warmińsko-mazurskim w latach 2000-2006 liczba emigrantów, którzy na stałe wyjeżdżali za granicę wzrosła z 768 do 2 350. W 2007r. ich **liczba spadła** do 1 672, a w 2008 do 1 316 (patrz Tabela 7 i 8 w Załączniku).

W 2008 roku wśród emigrantów dominowali mężczyźni – 73,0%. Najwięcej emigrujących mężczyzn było w wieku 15-19 lat (39,2%), zaś kobiet w wieku 20-24 lata (24,3%). Według stanu z końca 2008 r. 92,0% emigrantów nie przekroczyło 45 roku życia.

Znacznie częściej za granicę imigrowali i emigrowali mieszkańcy miast, niż wsi (63,1%).

Z najnowszych danych opracowanych przez Ośrodek Badań nad Migracjami na podstawie Badań Aktywności Ekonomicznej Ludności (Kaczmarczyk, Mioduszevska, 2008), wynika, że w woj. warmińsko-mazurskim, w okresie poakcesyjnym:

- **migrują coraz młodsze osoby** (średnia 26 lat); eksperci mówią o migrantach, którzy jeszcze nie zdążyli zaistnieć na polskim rynku pracy, a już wyjeżdżają, zdobywają dyplomy w Polsce i wyjeżdżają do pracy za granicę:

Może tutaj jest przewaga, większe natężenie migracji osób, które nie zagościły na polskim rynku pracy, są po szkole średniej, studiach. Bezpośrednio po ukończeniu edukacji, w postaci trwałej pracy decydują się wyjechać.

Ekspert 4

- **maleje maskulinizacja migracji zagranicznych** (coraz więcej w migracjach zagranicznych uczestniczy kobiet);
- **migrują coraz lepiej wykształceni** (ponad pięćdziesięcioprocentowa nadreprezentacja osób posiadających dyplom wyższej uczelni);

- **coraz mniej migruje rodzin wielodzietnych** (coraz niższa liczba dzieci w rodzinach migrujących).

W końcu 2008 r., podobnie jak rok wcześniej, krajem, do którego mieszkańcy regionu kierowali się najczęściej była Wielka Brytania (ok. 44%), a następnie Niemcy (ok. 13%), Irlandia (ok. 11%) i Stany Zjednoczone Ameryki (ok. 9%).

W tym regionie kraju chyba jest stosunkowo większa dywersyfikacja krajów docelowych, większe spektrum. Wcale nie Niemcy są number one, ale Wielka Brytania. Oczywiście są też Irlandia i Włochy. W tych powiatach stosunkowo dużo kierunków można wymienić, więcej niż w niektórych innych.

Ekspert 4

Biorąc pod uwagę stan cywilny ludności w 2007r. osoby będące w związku małżeńskim stanowiły 39,9% imigrantów oraz 32,2% emigrantów.

3.5 Migracje zarobkowe i powrotne

Wśród istniejących danych GUS-owskich na temat województwa warmińsko-mazurskiego brak jest, podobnie jak w skali całego kraju, wyszczególnienia danych na temat migracji powrotnych. Na dzień dzisiejszy takimi danymi nie dysponują również Ośrodek Badań nad Migracjami, Instytut Studiów Społecznych czy Centrum Stosunków Międzynarodowych (Program 'Migracje').

W oparciu o założenie, że migracje zarobkowe to jest 80% wszystkich migracji, można szacować, że również wśród migracji zagranicznych i wewnętrznych w województwie warmińsko-mazurskim mamy do czynienia z podobną skalą migracji zarobkowych.

Należy jednak wskazać na trudności w szacowaniu skali tego zjawiska: charakter wymeldowań może być inny w przypadku migracji wewnętrznych niż zagranicznych. Wymeldowania mogą być związane np. z wstąpieniem w związek małżeński czy studiami.

Ponadto wyjazdy do pracy kilka razy na miesiąc bądź codziennie do innych województw/ miast w obrębie województwa często nie są odnotowane w postaci wymeldowań.

3.6 Prognozy migracyjne dla województwa warmińsko-mazurskiego

Przyjmuje się (na podstawie: *Stan i ruch naturalny ludności w województwie warmińsko-mazurskim w 2008 r.*, Urząd Statystyczny w Olsztynie), że saldo migracji w latach 2009-2035 będzie ujemne, a jego wartość na tyle duża, że nawet w latach dodatniego przyrostu naturalnego nie odnotuje się przyrostu rzeczywistego ludności w regionie. Eksperti potwierdzają:

Będzie coraz większy odpływ, cały czas stabilny, z każdego rocznika absolwentów szkół. Powroty może nie do województwa warmińsko-mazurskiego, ale do innych rejonów Polski, do większych miast, w tym kierunku to pójdzie.

Ekspert 4

Eksperti wskazują na zagrożenia demograficzne, społeczne, ekonomiczne związane ze zmianami charakteru mobilności ludności w regionie. Stały odpływ kapitału ludzkiego, mobilność cyrkulacyjna i sezonowa mogą generować zjawisko szarej strefy przez wykluczanie ludzi z lokalnych rynków pracy:

Mogę jedynie powiedzieć, że w tym regionie istnieje pewne niebezpieczeństwo, biorąc pod uwagę w ogóle problemy regionu i sytuację na rynku pracy, to te powroty będą mniejsze jak w innych regionach. Co jest charakterystyczne i widać to że w tym regionie ludzie zaczynają wracać do typu migracji sezonowej, odchodzą od tej migracji średnio czy długookresowej. Robiliśmy tutaj mały pilotażowy wycinek badań skoncentrowany na Ełku. Jest tam pewna tendencja powrotu do zachowań przedakcesyjnych. Bo powiedzmy, że migracja jest jedną ze strategii postępowania na rynku pracy. I jeżeli w dalszym ciągu ludzie się będą angażować w migracje, to istnieje prawdopodobieństwo, że ludzie będą powracać do typu migracji sezonowej, czyli więcej będą tutaj na miejscu, bo migracja sezonowa częściej wyklucza ludzi z lokalnych rynków pracy, bo ludzie potrafią zgromadzić tyle środków, żeby przez pozostałe 9 miesięcy nie pracować. Wszystko jest zależne od tego, na ile elastyczny jest pracodawca i pozwala temu pracownikowi wyjechać na 3 miesiące. Bo migranci mają takie czasami wysublimowane strategie postępowania, tu urlop, tu zdrowotne, tu coś tam, żeby połączyć jedno z drugim. Natomiast jeżeli człowiekowi nie będzie się udawało to połączenie pracy, którą miał do tej pory, bo pracodawca w jego mniemaniu nie będzie wystarczająco elastyczny, to potrafi tę pracę porzucić, co oczywiście może też generować zjawisko szarej strefy.

Ekspert 1

Jednocześnie eksperci próbują pokazać, jak można zachęcić ludzi do pozostania/ osiedlania się w regionie. Zwracają uwagę, że nie tylko sytuacja na rynku pracy ma znaczenie, ale że jest to problem złożony, na który wpływ ma również

oferta kulturalna, infrastruktura regionalna, połączenie strukturalnie z dużymi miastami:

Co powinno się stać by ludzie chcieli wracać do Giżycka? Po pierwsze przestrzeń społeczna miast i wsi. To, co różni polskie małe miasta od niemieckich małych miast, to jest to, że w polskich małych miastach nie da się żyć. Na polskiej wsi też się nie da żyć. Bo nie ma tam infrastruktury podstawowej. Te miasta nie mają tego co dają duże miasta. Nie mają rynku pracy, oferty kulturalnej i tak dalej. Ale i nie dają wiele w zamian. Mazury tu są wyjątkiem, ale to jest wyjątek. Niemieckie małe miasta są połączone strukturalnie z dużymi miastami. I spełniają funkcje więcej niż sypialni. Dają szansę integracji społecznej. Są jako pewne twory. I wyzwaniem dla Polski jest to, by przekształcić dużą część terenów wiejskich obecnych w obszary niemieckie, takie co będą atrakcyjne dla osób co cenią sobie spokój bardziej, niż hałas w Warszawie, co cenią sobie naturę bardziej niż zatłoczone ulice i tak dalej. Dla mnie Mazury to mają potężny potencjał.

Ekspert 5

3.7 Programy adaptacyjne

Osoby chcące powrócić do województwa warmińsko-mazurskiego mogą korzystać jedynie z ogólnopolskiej strony: www.powroty.gov.pl, która daje możliwość zdobycia informacji na temat aktualnej sytuacji na rynku pracy w województwie. Na stronie tej prezentowane są także inicjatywy, będące odpowiedzią na trudną sytuację związaną z rynkiem pracy w regionie: informacje o możliwościach doskonalenia zawodowego, zdobycia nowych kwalifikacji, szkoleniach, kursach, warsztatach, targach pracy. Są to informacje bardzo istotne dla osób, które muszą się odnaleźć w nowej sytuacji po dłuższej nieobecności w kraju.

W województwie obecny jest również ogólnopolski program EURES. Program ten jednak traktowany jest raczej jako pomoc w zdobyciu informacji o sytuacji na rynkach innych krajów Unii Europejskiej.

W województwie warmińsko-mazurskim, podobnie jak w całej Polsce, **brak jest jednak programów specyficznie adresowanych do osób powracających**, równocześnie eksperci podkreślają potrzebę stworzenia takich programów, które uwzględniałyby specyfikę regionu:

A jakby to miało być nowoczesne i efektywne to powinno być bardziej spersonalizowane. Powinno polegać na tym, że ktoś taki idzie do urzędu pracy i ma możliwość porozmawiać z doradcą, który jest przygotowany na to, by zobaczyć, że ta osoba jako migrant powrotny ma pewne kompetencje, które może wykorzystać. To się nie dzieje od tak i to trzeba przygotować. Stworzyć system tych nieszczęsnych szkoleń, czy czegoś w tym stylu. I przygotowywać do tego tych ludzi.

Ekspert 5

Eksperci zwracają uwagę, że brak jest programów wychodzących naprzeciw konkretnym potrzebom i aktualnej sytuacji życiowej migrantów powrotnych – ich sytuacji materialnej, społecznej, psychicznej:

Pytanie jak ułatwić migrantom zaprzyjaźnienie się z instytucjami finansowymi [...] Nigdzie nie jest powiedziane, że emigrant czy jego rodzina są bardziej przedsiębiorczy niż ci, którzy nie wyjeżdżają. Nigdzie nie jest to udowodnione. Tylko jest udowodnione, że po powrocie mają kapitał, trochę więcej pieniędzy. Mogą zainwestować. Natomiast nie jest powiedziane, że ci, którzy pracowali za granicą, sprząтали, pilnowali dzieci, będą lepsi w prowadzeniu własnej knajpy, niż ktoś, kto został.

Ekspert 2

3.8 Podsumowanie

- Ogólne mechanizmy dotyczące charakteru, jak również struktury migracji ostatnich lat w Polsce, mają charakter uniwersalny, a więc odnoszą się także do województwa warmińsko-mazurskiego.
- Precyzyjne oszacowanie skali zjawiska migracji i powrotów w warmińsko-mazurskim, podobnie jak w całej Polsce, napotyka na trudności, wynikające z braku takiego rejestru oraz niejasności definicji (jej obecnej ewolucji).
- Rozpatrując mobilność mieszkańców województwa warmińsko-mazurskiego należy pamiętać o specyficznych dla tego regionu charakterystykach:
 - ruchu przygranicznym w obszarze Obwodu Kaliningradzkiego, który nie jest migracją, ale należy brać go pod uwagę;
 - pewnej bierności ludności zamieszkującej tamte tereny (tereny popegeerowskie);
 - słabych więziach wynikających z historyczno-kulturowych aspektów.
- Obecne programy adaptacyjne w województwie warmińsko-mazurskim są częścią ogólnopolskich programów obejmujących pomoc w kwestiach administracyjno- formalnych. Brak jest natomiast, podobnie jak w całej Polsce, programów skierowanych specyficznie do osób chcących powrócić czy już wracających do województwa warmińsko-mazurskiego, które

wspierałyby od strony psychologicznej, udzielając pomocy w powrocie na regionalny rynek pracy.

4. Wnioski końcowe

1. Precyzyjne oszacowanie skali zjawiska migracji i migracji powrotnych na poziomie kraju, jak i województwa warmińsko-mazurskiego, jest bardzo trudne:
 - Brak ostrych definicji -> choć zjawisko migracji (w tym migracji powrotnych) nie jest nowe, to obecny charakter migracji różni się od tych, jakie miały miejsce jeszcze 30 lat temu. „Stare” definicje nie przystają do obecnych warunków i stylów migracji, wiele z pojawiających się zjawisk nie zostało jeszcze zdefiniowanych. Wśród naukowców wciąż trwają dyskusje dotyczące kluczowych cech współczesnych migracji (cyrkulacyjny, niestały, trudny do opisu statystycznego charakter) i migracji powrotnych (złożoność samego zjawiska: migracje nielegalne, szara strefa, trudności w dotarciu do migrantów).
 - Owa niestałość definicyjna rodzi niespójność metodologiczną, która utrudnia opis statystyczny migracji -> nie istnieje jeden prawidłowy sposób rejestracji migracji. W danych spisowych istnieją duże braki, jak też nakładanie się danych.
2. Najbardziej charakterystyczne cechy współczesnych migracji Polaków w opinii ekspertów i w oparciu o dostępne dane:
 - Na podstawie danych spisowych (GUS) szacuje się, że migracje w Polsce dotyczą około 2% populacji:
 - NSP 2002: 786 tys. osób czasowo przebywających za granicą;
 - Szacunek GUS (stan na 1 stycznia 2007): populacja Polski 38,2 mln, 764 tys. osób czasowo przebywających za granicą.
 - Z kolei z badania CBOS wynika, że w ciągu ostatnich 5 lat liczba Polaków pracujących za granicą sięgnęła niemal 2 milionów.

- Około 80% wszystkich osób przebywających czasowo za granicą to osoby podejmujące pracę zarobkową.
 - Wzmagająca się tendencja do migracji mieszkańców miejsc mniej zurbanizowanych (wsie i małe miasta), duże miasta Polski opuszcza stosunkowo mniejszy odsetek ludności.
 - Obniżenie się wieku osób migrujących.
 - Coraz więcej wyjeżdża za granicę osób dobrze wykształconych.
 - Proporcje płci wśród migrantów zagranicznych zasadniczo nie zmieniają się: nadal dominują mężczyźni, jedynie niektóre kierunki zdominowane są przez kobiety (np. wyjazdy do Włoch; migracje wewnętrzne).
 - Główne kierunki ruchów migracyjnych to: Wielka Brytania, Irlandia i Niemcy.
 - Nasilenie zjawiska powrotów w ostatnich latach:
 - migracje powrotne są zjawiskiem typowo miejskim (większość migrantów po powrocie zamieszkuje w dużych miastach);
 - podobnie jak w przypadku migracji wewnątrz kraju, wśród 'powracających' z zagranicy osób nieznacznie przeważały kobiety;
 - jeśli chodzi o wiek, to najliczniejszą grupę wśród mężczyzn i kobiet przybyłych z zagranicy stanowiły osoby młode, będące w wieku 30-34 lata.
3. W województwie warmińsko-mazurskim dominującym typem migracji, podobnie jak w całej Polsce, są migracje zarobkowe (szacuje się, że stanowią one 80% wszystkich migracji). Ponadto:
- W 2008 r. zarejestrowano 17 527 zameldowań (napływ) na pobyt stały i 20 626 wymeldowań (odpływ). W stosunku do 2000 r. był to wzrost odpowiednio o 5,7% i 8,3%.

- Warto wziąć pod uwagę fakt, że osobną statystykę stanowią dane o wymeldowaniach na pobyt czasowy W 2008 w województwie warmińsko-mazurskim odnotowano 34 107 osób czasowo nieobecnych. Jeśli czasową nieobecność skojarzymy z nowymi trendami migracyjnymi (cyrkulacje i brak decyzji o pobycie na stałe) i potraktujemy jako komplementarne w stosunku do przemeldowań na pobyt stały, to skala migracji znacząco wzrasta.
 - Mówiąc o migracjach wewnętrznych warto zwrócić uwagę, że osoby opuszczające Warmię i Mazury na stałe najczęściej przenosiły się do województwa mazowieckiego i pomorskiego.
 - Jeśli chodzi o migracje zagraniczne w województwie, to mamy do czynienia z podobnymi tendencjami, jak to ma miejsce na skalę ogólnopolską: migrują coraz młodsze osoby, coraz lepiej wykształceni; w migracjach uczestniczy coraz więcej kobiet, coraz mniej rodzin wielodzietnych; krajem, do którego mieszkańcy regionu kierowali się najczęściej była Wielka Brytania, a następnie Niemcy, Irlandia (kobiety – Włochy).
4. Rozważając zjawisko mobilności w województwie warmińsko-mazurskim należy pamiętać o charakterystycznych dla tego regionu cechach:
- Położeniu północnych powiatów województwa przy granicy z obwodem kaliningradzkim -> ruch przygraniczny, który będzie zawsze intensywny.
 - Wysoki stopień bezrobocia a jednocześnie bierność zawodowa populacji (praca w szarej strefie, dochody z pracy za granicą) -> obecność migracji sezonowych, wykluczenie ludzi z lokalnych rynków pracy.
 - Duża mobilność ludzi młodych, wykształconych -> stały odpływ tej grupy, brak rąk do pracy, wyludnienie.
5. Mówiąc o migracjach w ogóle eksperci zwracają uwagę na trudną sytuację osób migrujących:
- Stan zawieszenia pomiędzy dwoma krajami (brak zakorzenienia).

-
- Frustracja (praca poniżej kwalifikacji, życie na poziomie minimum).
 - Zarobkowanie kosztem wyrzeczeń (i nasilenie wynikłych z tego problemów natury psychologicznej i społecznej - alkoholizm, narkomania).
 - Napiętnowanie społeczne powracających (przyklejanie etykiet, zazdrość).
 - Utrata kontaktu i rozeznania na rynku pracy po powrocie.
 - Zjawisko 'podwójnej marginalizacji' ekonomicznej (pułapka tzw. 'przerwy w życiorysie').
 - Problemy na płaszczyźnie kulturowej (pobyt w społeczeństwie wielokulturowym, powrót do społeczności zadeklarowanej religijnie).
 - Zjawisko ksenofobii wobec powracających i ich rodzin.
6. Obecnie istniejące programy adaptacyjne ('Powroty', uruchomiony przez Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej, 'EURES' Europejskich Służb Zatrudnienia, 'Powroty/ Homing' Fundacji na rzecz Nauki Polskiej) obejmują pomoc w kwestiach administracyjno - formalnych. Brakuje programów uwzględniających mechanizmy psychospołeczne, które mogłyby wesprzeć osoby wracające lub chcące powrócić od strony psychologicznej i społecznej.

5. Literatura cytowana:

Doświadczenia i plany dotyczące pracy za granicą. Komunikat z badań: Warunki życiowe społeczeństwa polskiego: problemy i strategie, CBOS, Warszawa 2008

Fihel A., Piętka E. *Funkcjonowanie polskich migrantów na brytyjskim rynku pracy*. CMR Working Papers, nr 23/81; OBM UW, Warszawa 2007

Fihel A., Tyrowicz J., Kaczmarczyk P., *Migracje powrotne Polaków*, Biuletyn FISE nr 5, Warszawa 2008

Holzer J. Z., *Demografia*, Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa 2003

Iglicka K. *Powroty Polaków w okresie kryzysu gospodarczego. W pętli pułapki migracyjnej*, Raporty i Analizy Nr 1/09, CSM, Warszawa 2009

Informacja o rozmiarach i kierunkach emigracji z Polski w latach 2004 – 2008. Notatka informacyjna, GUS, Departament Badań Demograficznych, Warszawa 2009

Kaczmarczyk P., Mioduszevska M., *Najnowsze migracje z Polski w świetle danych Badania Aktywności Ekonomicznej Ludności*, CMR Working Papers (maszynopis niepublikowany nr 36/94), OBM UW, Warszawa 2009

Kaczmarczyk P., Okólski M., *Współczesne migracje z i do Polski szanse i zagrożenia*, Zespół Doradców Strategicznych Prezesa RM, Warszawa 2008, <http://www.zds.kprm.gov.pl>

Kaczmarczyk P., Tyrowicz J. (red.), *Współczesne procesy migracyjne w Polsce, a aktywność organizacji pozarządowych w obszarach powiązanych z rynkiem pracy*, FISE, Warszawa 2007

Ludność, ruch naturalny i migracje w województwie warmińsko-mazurskim w 2008 r., Urząd Statystyczny w Olsztynie, Olsztyn 2009

Migracje ludności w województwie warmińsko-mazurskim 2007, Urząd Statystyczny w Olsztynie, Olsztyn 2008

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

Rogulska B., *Praca Polaków za granicą. Komunikat z badań*, CBOS, Warszawa 2007

Stan i ruch naturalny ludności w województwie warmińsko-mazurskim w 2008 r.,
Urząd Statystyczny w Olsztynie, Olsztyn 2009

Wiśniewski J., Duszczyk M. (konsultacja merytoryczna), *Emigrować i wracać –
Migracje zarobkowe Polaków po 1 maja 2004 roku*, ISP, Wrzesień 2006

6. Załączniki

Tabela 1.

I. Wybrane dane o stanie, ruchu naturalnym i migracjach ludności w warmińsko-mazurskim (cd.)

Selected data on the size, vital statistics and migration of population in warmińsko-mazurskie voivodship (cont.)

WYSZCZEGÓLNIENIE SPECIFICATION	2000	2002	2004	2006	2007	2008
	OGÓLEM (dok.) TOTAL (cont.)					
Migracje ogółem Total migration						
napływ inflow	16583	16604	17548	19201	21038	17527
odpływ outflow	19044	19634	20066	24256	24830	20626
saldo migracji net migration	-2461	-3030	-2518	-5055	-3792	-3099
w tym zagraniczne of which international						
imigracja immigration	309	248	373	423	621	577
emigracja emigration	768	1142	915	2350	1672	1316
saldo migracji net migration	-459	-894	-542	-1927	-1051	-739

Źródło: Ludność, ruch naturalny i migracje w województwie warmińsko-mazurskim w 2008 r., Urząd Statystyczny w Olsztynie 2009

Tabela 2.

III. Sytuacja demograficzna w województwie i podregionach na tle kraju w 2008 r. (dok.)
Demographic situation in the voivodship and subregions against the background of the country in 2008 (cont.)

WYSZCZEGÓLNIENIE SPECIFICATION	Polska Poland	Warmińsko- mazurskie	Podregiony Subregions		
			elbląski	olsztyński	ełcki
MIGRACJE LUDNOŚCI <i>MIGRATION OF POPULATION</i>					
Na pobyt stały <i>For permanent residence</i>					
napływ <i>inflow</i>	457388	17527	5548	8428	3551
odpływ <i>outflow</i>	472253	20626	7167	9273	4186
saldo migracji <i>net migration</i>	-14865	-3099	-1619	-845	-635
Migracje wewnętrzne <i>Internal migration</i>					
napływ <i>inflow</i>	442113	16950	5372	8161	3417
odpływ <i>outflow</i>	442113	19310	6786	8582	3942
saldo migracji <i>net migration</i>	x	-2360	-1414	-421	-525
Migracje zagraniczne <i>International migration</i>					
imigracja <i>immigration</i>	15275	577	176	267	134
emigracja <i>emigration</i>	30140	1316	381	691	244
saldo migracji <i>net migration</i>	-14865	-739	-205	-424	-110
Saldo migracji ogółem na 1000 ludności <i>Total net migration per 1000 of population</i>	-0,39	-2,17	-3,03	-1,39	-2,22
Na pobyt czasowy <i>For temporary stay</i>					
Zameldowania na pobyt czasowy <i>Registrations for tempo- rary stay</i>	682706	31903	8292	17331	6280
Mieszkańcy stali czasowo nieobecni <i>Permanent residents temporarily absent</i>	682706	34107	12123	13769	8215
Saldo migracji <i>Net migration</i>	x	-2204	-3831	3562	-1935
na 1000 ludności <i>per 1000 of population</i>	x	-1,54	-7,18	5,84	-6,77

a Według miejsca zamieszkania powoda, strony, która wniosła powództwo o rozwód.
a By place of residence of person filing petition for divorce.

Źródło: Ludność, ruch naturalny i migracje w województwie warmińsko-mazurskim w 2008 r., Urząd Statystyczny w Olsztynie 2009

Tabela 3.

Tabl. 7 (49) Migracje ludności ogółem w 2008 r. w podregionach i powiatach
Total migration of population in subregions and powiats in 2008

WYSZCZEGÓLNIENIE SPECIFICATION	Napływ <i>Inflow</i>			Odpyływ <i>Outflow</i>		
	ogółem <i>total</i>	wewnętrzny <i>internal</i>	z zagranicy <i>from abroad</i>	ogółem <i>total</i>	wewnętrzny <i>internal</i>	za granicę <i>abroad</i>
WOJEWÓDZTWO VOIVODSHIP	17527	16950	577	20626	19310	1316
Podregion elbląski Subregion	5548	5372	176	7167	6786	381
Powiaty: <i>Powiats:</i>						
braniewski	535	518	17	744	719	25
działdowski	709	693	16	872	851	21
elbląski	723	702	21	874	823	51
iławski	959	916	43	1167	1109	58
nowomiejski	489	484	5	573	558	15
ostródzki	1331	1275	56	1821	1630	191
Miasto na prawach powiatu: <i>City with powiat status:</i>						
Elbląg	802	784	18	1116	1096	20
Podregion olsztyński Subregion	8428	8161	267	9273	8582	691
Powiaty: <i>Powiats:</i>						
bartoszycki	675	654	21	1056	993	63
kętrzyński	698	667	31	1062	959	103
lidzbarski	490	475	15	628	606	22
mragowski	568	531	37	741	664	77
nidzicki	347	345	2	564	554	10
olsztyński	2619	2566	53	1849	1719	130
szczycieński	811	784	27	1006	946	60
Miasto na prawach powiatu: <i>City with powiat status:</i>						
Olsztyn	2220	2139	81	2367	2141	226
Podregion elcki Subregion	3551	3417	134	4186	3942	244
Powiaty: <i>Powiats:</i>						
elcki	1272	1199	73	1178	1060	118
giżycki	667	651	16	828	802	26
goldapski	281	277	4	390	375	15
olecki	440	431	9	558	543	15
piski	643	617	26	909	855	54
węgorzewski	248	242	6	323	307	16

Źródło: Ludność, ruch naturalny i migracje w województwie warmińsko-mazurskim w 2008 r., Urząd Statystyczny w Olsztynie 2009

Tabela 4.

Tabl. 8(50). Saldo migracji ludności w 2008 r. w podregionach i powiatach
Net migration of population in subregions and powiats in 2008

WYSZCZEGÓLNIENIE SPECIFICATION	Ogółem Total		Wewnętrzne Internal		Zagraniczne International	
	ogółem total	na 1000 ludności per 1000 of population	ogółem total	na 1000 ludności per 1000 of population	ogółem total	na 1000 ludności per 1000 of population
WOJEWÓDZTWO ... VOIVODSHIP	-3099	-2,17	-2360	-1,65	-739	-0,52
Podregion elbląski Subregion	-1619	-3,03	-1414	-2,65	-205	-0,38
Powiaty: Powiats:						
braniewski	-209	-4,77	-201	-4,59	-8	-0,18
działdowski	-163	-2,48	-158	-2,40	-5	-0,08
elbląski	-151	-2,65	-121	-2,12	-30	-0,53
iławski	-208	-2,29	-193	-2,13	-15	-0,17
nowomiejski	-84	-1,90	-74	-1,68	-10	-0,23
ostródzki	-490	-4,64	-355	-3,36	-135	-1,28
Miasto na prawach powiatu: City with powiat status:						
Elbląg	-314	-2,48	-312	-2,47	-2	-0,02
Podregion olsztyński .. Subregion	-845	-1,39	-421	-0,69	-424	-0,70
Powiaty: Powiats:						
bartoszycki	-381	-6,21	-339	-5,52	-42	-0,68
kętrzyński	-364	-5,51	-292	-4,42	-72	-1,09
lidzbarski	-138	-3,21	-131	-3,05	-7	-0,16
mragowski	-173	-3,43	-133	-2,63	-40	-0,79
nidzicki	-217	-6,37	-209	-6,14	-8	-0,23
olsztyński	770	6,67	847	7,34	-77	-0,67
szczygieński	-195	-2,80	-162	-2,32	-33	-0,47
Miasto na prawach powiatu: City with powiat status:						
Olsztyn	-147	-0,87	-2	-0,01	-145	-0,86
Podregion elcki Subregion	-635	-2,22	-525	-1,84	-110	-0,38
Powiaty: Powiats:						
elcki	94	1,10	139	1,63	-45	-0,53
giżycki	-161	-2,83	-151	-2,65	-10	-0,18
goldapski	-109	-4,00	-98	-3,60	-11	-0,40
olecki	-118	-3,42	-112	-3,24	-6	-0,17
piski	-266	-4,60	-238	-4,11	-28	-0,48
węgorzewski	-75	-3,15	-65	-2,73	-10	-0,42

Źródło: Ludność, ruch naturalny i migracje w województwie warmińsko-mazurskim w 2008 r., Urząd Statystyczny w Olsztynie 2009

Tabela 5

Tabl. 2(44). Migracje wewnętrzne ludności w 2008 r. według płci i wieku migrantów
Internal migration of population by sex and age of migrants in 2008

WYSZCZEGÓLNIENIE SPECIFICATION	Napływ Inflow					Odpływ Outflow				
	ogółem total	do miast to urban areas		na wieś to rural areas		ogółem total	z miast from urban areas		ze wsi from rural areas	
		z miast from urban areas	ze wsi from rural areas	z miast from urban areas	ze wsi from rural areas		do miast to urban areas	na wieś to rural areas	do miast to urban areas	na wieś to rural areas
OGÓŁEM TOTAL	16950	3881	5113	5287	2669	19310	5324	5233	5763	2990
0-4 lata <i>0-4 years</i>	1768	349	551	513	355	1962	461	518	588	395
5-14	2006	381	599	679	347	2208	459	690	673	386
15-19	849	130	219	346	154	924	164	343	248	169
20-24	1998	340	676	488	494	2342	545	498	740	559
25-29	3129	873	1083	719	454	3890	1392	751	1243	504
30-34	2138	549	656	642	291	2651	888	664	768	331
35-39	1212	319	338	409	146	1377	399	406	401	171
40-49	1491	313	352	668	158	1570	349	636	406	179
50-59	1221	306	269	536	110	1220	318	472	305	125
60 lat i więcej <i>60 years and more</i>	1138	321	370	287	160	1166	349	255	391	171
Mężczyźni Males	7786	1802	2263	2540	1181	8688	2405	2456	2534	1293
0-4 lata <i>0-4 years</i>	847	160	264	246	177	954	221	249	284	200
5-14	1026	203	303	349	171	1085	217	336	337	195
15-19	364	63	80	164	57	396	72	169	89	66
20-24	633	113	222	170	128	713	167	168	238	140
25-29	1316	370	462	300	184	1584	571	313	501	199
30-34	1046	276	316	303	151	1274	452	304	368	150
35-39	659	179	171	219	90	757	227	220	212	98
40-49	841	182	187	374	98	869	198	343	221	107
50-59	612	143	126	283	60	605	148	246	143	68
60 lat i więcej <i>60 years and more</i>	442	113	132	132	65	451	132	108	141	70
Kobiety Females	9164	2079	2850	2747	1488	10622	2919	2777	3229	1697
0-4 lata <i>0-4 years</i>	921	189	287	267	178	1008	240	269	304	195
5-14	980	178	296	330	176	1123	242	354	336	191
15-19	485	67	139	182	97	528	92	174	159	103
20-24	1365	227	454	318	366	1629	378	330	502	419
25-29	1813	503	621	419	270	2306	821	438	742	305
30-34	1092	273	340	339	140	1377	436	360	400	181
35-39	553	140	167	190	56	620	172	186	189	73
40-49	650	131	165	294	60	701	151	293	185	72
50-59	609	163	143	253	50	615	170	226	162	57
60 lat i więcej <i>60 years and more</i>	696	208	238	155	95	715	217	147	250	101

Źródło: Ludność, ruch naturalny i migracje w województwie warmińsko-mazurskim w 2008 r., Urząd Statystyczny w Olsztynie 2009

Tabela 6.

Tabl. 9(51). Migracje wewnętrzne ludności w 2008 r. w podregionach i powiatach
Internal migration of population in subregions and powiats in 2008

WYSZCZEGÓLNIENIE <i>SPECIFICATION</i>	Napływ <i>Inflow</i>			Odpływ <i>Outflow</i>			Saldo migracji <i>Net migration</i>		
	ogółem <i>total</i>	z miast <i>from urban areas</i>	ze wsi <i>from rural areas</i>	ogółem <i>total</i>	do miast <i>to urban areas</i>	na wsi <i>to rural areas</i>	ogółem <i>total</i>	w miastach <i>urban areas</i>	na wsi <i>rural areas</i>
WOJEWÓDZTWO <i>VOIVODSHIP</i>	16950	9168	7782	19310	11087	8223	-2360	-1563	-797
Podregion elbląski	5372	2655	2717	6786	4057	2729	-1414	-689	-725
<i>Subregion</i>									
<i>Powiaty:</i>									
<i>Powiats:</i>									
braniewski	518	251	267	719	495	224	-201	-69	-132
działdowski	693	272	421	851	529	322	-158	46	-204
elbląski	702	453	249	823	498	325	-121	-73	-48
iławski	916	418	498	1109	635	474	-193	-62	-131
nowomiejski	484	203	281	558	287	271	-74	7	-81
ostródzki	1275	645	630	1630	1007	623	-355	-226	-129
Miasto na prawach powiatu:									
<i>City with powiat status:</i>									
Elbląg	784	413	371	1096	606	490	-312	-312	-
Podregion olsztyński ...	8161	4745	3416	8582	4630	3952	-421	-695	274
<i>Subregion</i>									
<i>Powiaty:</i>									
<i>Powiats:</i>									
bartoszycki	654	338	316	993	632	361	-339	-199	-140
kętrzyński	667	321	346	959	615	344	-292	-121	-171
lidzbarski	475	237	238	606	398	208	-131	-59	-72
mragowski	531	280	251	664	379	285	-133	-73	-60
nidzicki	345	135	210	554	330	224	-209	-85	-124
olsztyński	2566	1817	749	1719	1122	597	847	25	822
szczygieński	784	453	331	946	455	491	-162	-181	19
Miasto na prawach powiatu:									
<i>City with powiat status:</i>									
Olsztyn	2139	1164	975	2141	699	1442	-2	-2	-
Podregion elcki	3417	1768	1649	3942	2400	1542	-525	-179	-346
<i>Subregion</i>									
<i>Powiaty:</i>									
<i>Powiats:</i>									
elcki	1199	623	576	1060	644	416	139	186	-47
giżycki	651	380	271	802	460	342	-151	-157	6
goldapski	277	137	140	375	226	149	-98	-29	-69
olecki	431	220	211	543	312	231	-112	-65	-47
piski	617	292	325	855	565	290	-238	-98	-140
węgorzewski	242	116	126	307	193	114	-65	-16	-49

Źródło: Ludność, ruch naturalny i migracje w województwie warmińsko-mazurskim w 2008 r., Urząd Statystyczny w Olsztynie 2009

Tabela 7.

Tabl. 10(52). Migracje zagraniczne ludności w 2008 r. w podregionach i powiatach
International migration of population in subregions and powiats in 2008

WYSZCZEGÓLNIENIE <i>SPECIFICATION</i>	Imigracja <i>Immigration</i>			Emigracja <i>Emigration</i>			Saldo migracji <i>Net migration</i>
	ogółem <i>total</i>	mężczyźni <i>males</i>	kobiety <i>females</i>	ogółem <i>total</i>	mężczyźni <i>males</i>	kobiety <i>females</i>	
WOJEWÓDZTWO <i>VOIVODSHIP</i>	577	363	214	1316	694	622	-739
Podregion elbląski <i>Subregion</i>	176	105	71	381	202	179	-205
Powiaty: <i>Powiats:</i>							
braniewski	17	10	7	25	12	13	-8
działdowski	16	9	7	21	14	7	-5
elbląski	21	13	8	51	24	27	-30
iławski	43	25	18	58	35	23	-15
nowomiejski	5	3	2	15	15	0	-10
ostródzki	56	34	22	191	92	99	-135
Miasto na prawach powiatu: <i>City with powiat status:</i>							
Elbląg	18	11	7	20	10	10	-2
Podregion olsztyński ... <i>Subregion</i>	267	174	93	691	350	341	-424
Powiaty: <i>Powiats:</i>							
bartoszycki	21	13	8	63	27	36	-42
kętrzyński	31	23	8	103	57	46	-72
lidzbarski	15	9	6	22	17	5	-7
mragowski	37	21	16	77	37	40	-40
nidzicki	2	1	1	10	6	4	-8
olsztyński	53	41	12	130	64	66	-77
szczycieński	27	17	10	60	30	30	-33
Miasto na prawach powiatu: <i>City with powiat status:</i>							
Olsztyn	81	49	32	226	112	114	-145
Podregion elcki <i>Subregion</i>	134	84	50	244	142	102	-110
Powiaty: <i>Powiats:</i>							
elcki	73	39	34	118	71	47	-45
giżycki	16	9	7	26	12	14	-10
goldapski	4	1	3	15	14	1	-11
olecki	9	7	2	15	8	7	-6
piski	26	23	3	54	33	21	-28
węgorzewski	6	5	1	16	4	12	-10

Źródło: Ludność, ruch naturalny i migracje w województwie warmińsko-mazurskim w 2008 r., Urząd Statystyczny w Olsztynie 2009

Tabela 8

Tabl. 5 (47) Migracje zagraniczne ludności w 2008 r. według miejsca zamieszkania, płci i wieku migrantów
International migration of population by place of residence, sex and age of migrants in 2008

WYSZCZEGÓLNIENIE <i>SPECIFICATION</i>	Ogółem <i>Total</i>			Miasta <i>Urban areas</i>			Wieś <i>Rural areas</i>		
	ogółem <i>total</i>	męż- czyźni <i>males</i>	kobiety <i>females</i>	ogółem <i>total</i>	męż- czyźni <i>males</i>	kobiety <i>females</i>	ogółem <i>total</i>	męż- czyźni <i>males</i>	kobiety <i>females</i>
IMIGRACJA <i>IMMIGRATION</i>									
OGÓŁEM	577	363	214	396	253	143	181	110	71
TOTAL									
0-4 lata	44	17	27	34	16	18	10	1	9
<i>0-4 years</i>									
5-9	10	5	5	7	3	4	3	2	1
10-14	11	7	4	7	4	3	4	3	1
15-19	17	9	8	11	5	6	6	4	2
20-24	106	85	21	76	63	13	30	22	8
25-29	139	93	46	97	64	33	42	29	13
30-34	77	53	24	48	35	13	29	18	11
35-39	40	21	19	24	13	11	16	8	8
40-44	25	16	9	14	10	4	11	6	5
45-49	33	19	14	20	12	8	13	7	6
50-54	22	12	10	17	9	8	5	3	2
55-59	19	9	10	16	8	8	3	1	2
60-64	18	10	8	10	5	5	8	5	3
65-69	6	4	2	5	3	2	1	1	-
70-74	7	1	6	7	1	6	-	-	-
75-79	2	1	1	2	1	1	-	-	-
80 lat i więcej	1	1	-	1	1	-	-	-	-
<i>80 years and more</i>									
EMIGRACJA <i>EMIGRATION</i>									
OGÓŁEM	1316	694	622	877	443	434	439	251	188
TOTAL									
0-4 lata	42	26	16	26	16	10	16	10	6
<i>0-4 years</i>									
5-9	56	26	30	36	15	21	20	11	9
10-14	59	21	38	43	15	28	16	6	10
15-19	101	80	21	69	55	14	32	25	7
20-24	206	156	50	131	95	36	75	61	14
25-29	201	110	91	136	74	62	65	36	29
30-34	174	65	109	120	40	80	54	25	29
35-39	125	60	65	86	40	46	39	20	19
40-44	96	47	49	60	26	34	36	21	15
45-49	81	30	51	55	23	32	26	7	19
50-54	85	38	47	55	21	34	30	17	13
55-59	34	11	23	21	8	13	13	3	10
60-64	23	8	15	13	3	10	10	5	5
65-69	14	7	7	13	6	7	1	1	-
70-74	9	6	3	7	4	3	2	2	-
75-79	5	-	5	3	-	3	2	-	2
80 lat i więcej	5	3	2	3	2	1	2	1	1
<i>80 years and more</i>									

Źródło: Ludność, ruch naturalny i migracje w województwie warmińsko-mazurskim w 2008 r., Urząd Statystyczny w Olsztynie 2009

